

Ούτε ^{u)} ὁ διὰ πολιτικὸν λειτουργήματα ἀδόλως ἐμποδισθεὶς παραστήναι, οὔτε ὁ διὰ τὸ μαρτυρῆσαι ἀλλοχοῦ ἐπισχεθεὶς, οὔτε ὁ νοσήσας, ἢ διὰ χειμῶνα γῆς ἢ ^{v)} θαλάσσης, ἢ βίαν ποταμοῦ ἐμποδισθεὶς ἐπέκεινται τῇ ποινῇ τῇ παρ' αὐτοῦ ἐπερωτηθείση· τὸ γὰρ δικαστήριον ὑπερίθεται, ἐνὸς τῶν δικαζομένων ἢ τοῦ δικαστοῦ βαρέως νοσοῦντος.

ὁ νοσήσας] Ὁ γὰρ νοσῶν, ὥστε μὴ δύνασθαι λειτουργεῖν, μήτε τὰ ἴδια διοικεῖν, ἐξουσιάζεται τοῦ δικάζειν. ἐξ ἀνάγκης γὰρ τις δικάζει, εἰ μὴ ἔχει ἐξουσιάζοντα, ὡς βιβ. ν. tit. ε. διγ. ιγ'.

βαρέως νοσοῦντος] Τοῦ Ἀνωνύμου. Περὶ μόρβου συντικῶν ἔχει βιβ. κα. tit. α. διγ. ὑπερῶν καὶ δ. καὶ βιβ. ν. tit. ιε'. διγ. ιγ'.

Καὶ ^{w)} ἡ διὰ τὸ ἐγκυμονεῖν μὴ παραστᾶσα ἢ διὰ τὸ νοσήσαι μετὰ τὸ τεκεῖν, συγγινώσεται, καὶ ἔχει παραγραφὴν ^{x)}. καὶ ὁ μαινόμενος· καὶ ὅτε χωρὶς χειμῶνος πλημμυροῦσας ὁ ποταμὸς ^{y)} ἐμποδίσαι ^{z)}, ἢ ἡ ^{a)} γέφυρα λυθῆ, ἢ τὸ διαπερῶν πλοῖον ^{b)} οὐκ ἔστιν· εἰ μὴ ἔσται πρὸ τοῦ χειμῶνος, ἢ ^{c)} τῆς βίας τοῦ ποταμοῦ δυνάμενος ἀποδημῆσαι, ὑπερέθετο. ὅλον δὲ τὸ περὶ τούτου τῆς αἰτίας διαγινωσκομένης ὁ δικαστὴς ὁρίζει· εἰκὸς γὰρ ἠδύνατο χειμῶνος ὄντος ἐν θαλάσῃ διὰ γῆς ἐλθεῖν καὶ τὴν βίαν ἐκκλίνας τοῦ ποταμοῦ ^{d)}. εἰ δὲ καὶ ὁ τόπος, ἐν ᾧ τις ὡμολόγησε παρίστασθαι, ἀπὸ πλημμύρας τοῦ ποταμοῦ, ἢ τυχηρᾶς ἄλλης αἰτίας ἐστράφη, ἢ οὐκ ἔστιν ἀκίνδυνον αὐτῷ ἐκεῖ ἐλθεῖν, ἔχει παραγραφὴν. καὶ ^{e)} ἐὰν βουλόμενον ἐλθεῖν κρατήσῃ ^{f)} αὐτὸν ^{g)} ἄρχων χωρὶς δόλου αὐτοῦ, καὶ μὴ δεδωκότα τὴν πρόφασιν ^{h)}, συγγινώσεται. εἰ μὲντοι ἰδιώτης αὐτὸν κρατήσῃ ⁱ⁾, παραγραφὴν οὐκ ἔχει,

διὰ τὸ ἐγκυμονεῖν] Περὶ ἐγκύου βιβ. κα. tit. α. διγ. ιδ'.

γ'. ^{k)} Ἀλλὰ ^{l)} ἀγωγὴν εἰς τὸ διαφέρον κατὰ τοῦ κρατήσαντος.

δ'. Καὶ ὁ καταδικασθεὶς θάνατον ^{m)} καὶ φυλὴν ἔξορον ἀπὸ κεφαλικοῦ ἐγκλήματος ἔχει παραγραφὴν εἰς τὸ βοηθεῖσθαι τοὺς διεκδικητὰς αὐτοῦ καὶ ἐργητὰς.

Ὁὐκ ὁ κατηγορούμενος κεφαλικῶς, ἀλλ' ὁ καταδικασθεὶς ἔχει τὴν παραγραφὴν, διὰ τοῦτο μὴ παραστᾶς· εἰ μὴ δεσμοῖς ἐπεσχέθη, ἢ φυλακῇ στρατιωτικῇ· καὶ ὁ διὰ πένθος ἰδίων ἐμποδισθεὶς. ὁ αἰχμάλωτος θείας ἔχει παραγραφὴν.

Ὁὐκ ἔρωται τὸ συμφωνῆσαι γενικῶς, μὴ χρῆσασθαι τὸν ἐναγόμενον παραγραφῇ ⁿ⁾. ἀλλὰ δεῖ ἰδικῶς αὐταῖς ἀπολέγειν.

Ἐὰν ὁ μὴ ὀφείλων ἐγγυητὴν δοῦναι παρόσχη, εἰ μὲν κατὰ πλάνην, βοηθοῦνται διὰ παραγραφῆς οἱ ἐγγυηταί· εἰ δὲ ἀπὸ συμφώνου, οὐ βοηθοῦνται. τὸ αὐτὸ καὶ ὅτε τις ἐπὶ παραστάσει ποινὴν ὁμολογήσῃ μείζονα τοῦ ὠρισμένου.

ε'. Ἐὰν τῶν δύο ἐνὶ ἐναγομένων ^{o)} ἐπερωτῶντων

Neque is, qui civilis muneris causa sine dolo §. 1. 2. 3. suo impeditus est, quominus in iudicio staret, neque qui propter testimonium dicendum alibi retentus est, neque qui morbo correptus, vel tempestate terrestri vel maritima, vel vi fluminis impeditus est, poenae promissae subiacet: iudicium enim differtur, si iudex vel alteruter ex litigatoribus graviter aegrotet.

qui morbo correptus] Nam qui aegrotat, ita ut civilia munera subire non possit, neque res suas administrare, a iudicando excusatur: necesse enim quis habet iudicare, nisi excusationem habeat, ut lib. 50. tit. 5. dig. 13.

graviter aegrotet] Anonymi. De morbo sonitico habet lib. 21. tit. 1. dig. ult. et 4. et lib. 50. tit. 16. dig. 113.

Etiam mulier, quae quia gravida erat, in iudicio non stetit, aut propterea, quod post partum §. 4—9. morbo correpta sit, excusatur et exceptionem habet: D. 11. 11. etiam furiosus: et quando sine tempestate flumen exundans impedimento sit, vel pons solutus sit, vel navigium non sit, quo traicere possit: nisi forte, cum ante tempestatem aut vim fluminis proficisci posset, distulerit. De his autem omnibus causa cognita iudex statuit: fortasse enim, cum tempestas in mari esset, terra poterat venire et vim fluminis evadere. Si vero etiam locus, in quem quis sistere se promisit, fluminis inundatione vel qua alia fortuita causa eversus sit, vel sine periculo huc venire non potuerit, exceptionem habet: et si cum venire vellet, a magistratu sine dolo suo retentus sit, nec ipse causam praestiterit, excusatur. Si tamen privatus eum retinuerit, exceptionem non habet,

quia gravida erat] De gravida lib. 21. tit. 1. dig. 14.

III. Sed actionem adversus eum, qui detinuit, in id, quod interest. L. 3. D. eod.

IV. Et qui ad mortem et exilium capitalis criminis causa condemnatus est, exceptionem habet, ut defensoribus eius et fideiussoribus succurratur. L. 4. D. eod.

Non qui capitis reus factus est, sed damnatus exceptionem habet, si ob id iudicio non steterit: nisi vineulis vel custodia militari retentus sit: et qui funere domestico impeditus est. Qui ab hostibus captus est, exceptionem habet. §. 1. 2. 3.

Non valet generalis conventio, ne reus exceptione utatur: sed specialiter eis renunciandum est. §. 4.

Si is, qui necesse non habebat fideiussorem dare, talem praebuerit, si quidem per errorem, fideiussores exceptione adiuvantur: si vero ex conventionem, non adiuvantur. Idem est et si quis iudicio sistendi causa maiorem poenam promiserit, quam statutum sit. §. 5.

V. Si uni ex duobus reis stipulandi iudicio stare L. 5. D. eod.

u) Haec §. 1 — 3. cap. 2. est apud Theod. v) Theod. addit διὰ. w) Etiam hanc partem cap. 2. habet Theod. x) καὶ ἔχει παραγραφὴν desunt apud Theod. y) Theod. ὁ ποτ. πλημμ. z) Theod. ἐμποδίσαι. a) ἢ Fabr. et Theod. Deest in Cod. Coisl. b) Sic recte Cod. Coisl. Fabr. διαπερῶν πλείον. Theod. διαπεραιῶν. c) Theod. pro ἢ habet καὶ. d) Haec Theod. e) Inde a καὶ ἐὰν βουλόμενον usque ad finem haec rursus habet Theod. f) Sic Fabr. et Theod. Cod. Coisl. κρατήσει. g) Theod. addit ὁ. h) Verba καὶ μὴ δεδωκότα τὴν πρόφασιν desunt apud Theod. i) κρατήσει Theod. k) Cap. 3. habet Theod. cum prioribus εἰ μὲντοι κ. τ. λ. coniunctum. l) Sic Fabr. Cod. Coisl. et Theod. ἀλλ'. m) Cod. Coisl. inserit ἢ, quod deest apud Fabr. n) παραγραφῇ recte Cod. Coisl. Fabr. παραγραφῆς. In Cod. quo Fabr. usus est, videtur scriptum fuisse παραγραφῆς, ut coniecere licet ex αὐταῖς, quod sequitur. o) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἐὰν ἐν τῶν δύο ἐναγομένων. In Digestis sermo est de duobus reis stipulandi, ideoque praeferenda videri posset Codicis Coislimiani lectio. Sed licet ὁ ἐναγόμενος plerumque talem reum significet, qui ab actore conventus est, tamen in Basilicis frequenter etiam ita legitur, ut

ὑπὸ ποινήν ὁμολογήσω παρίστασθαι, καὶ ὁ ἄλλος ἐμ-
ποδίσῃ μοι, τότε κέχορμαι παραγραφῇ, ὅτε κοινωνοί
εἰσιν. εἰ δὲ καὶ ὁ εἰς τῶν δύο ἐναγομένων ὁμολογήσας
μὴ παραστή, ὁ δὲ ἄλλος ποιήσει^{ρ)} τὸ ἱκανόν, ἐνα-
γόμενος ἐπὶ τῇ ποινή ὁ μὴ παραστής ἔχει παραγραφῆν.
τὸ αὐτὸ ἐστίν, ἐὰν ὁ τῷ ὑπεξουσίῳ συναλλάξας λάβῃ
τὴν^{ρ)} παραστάσεως ἀσφάλειαν παρ' αὐτοῦ, ἢ τοῦ πα-
τρὸς, καὶ ὕστερον ἐνάγῃ τῷ ἑτέρῳ περὶ τοῦ χρέους, ἐκ-
βάλλεται παραγραφῇ.

L. 6. ζ'.^{ρ)} Τοῦ ἀποληφθέντος^{ς)} πράγματος δημοσίου
D. II. 11. αἰτία^{ρ)} καὶ οἱ ἐγγνηταὶ βοηθοῦνται.

L. 7. ζ'. Ὁ ἐγγνώμενος δοῦλον ἢ ὑπεξούσιον ἐν δικα-
D. eod. στηρίῳ παρίστασθαι, τὰς αὐτὰς ἔχει παραγραφάς, ὡς
ἤμελλεν ἔχειν, εἰ^{ρ)} ἐλείθερον ἢ αὐτεξούσιον ἡγγυήσα-
το^{ρ)}, πλὴν τῆς πράγματος δημοσίου αἰτία^{ρ)} ἀποδη-
μίας· ταύτην γὰρ δοῦλος οὐκ ἀποδημεί.

L. 8. η'.^{ρ)} Καὶ μετὰ τρεῖς καὶ πέντε καὶ πλείους ἡμέρας
D. eod. τοῦ ἐκπροθεσμῆσαι^{ρ)} τὸ δικαστήριον ὑποδεχόμενος
ὁ ἐναγόμενος βοηθεῖται διὰ παραγραφῆς, εἰ μὴ ἐκ τῆς
ὑπερθέσεως^{ρ)} ὁ ἐνάγων ἐβλάβῃ.

L. 9. θ'. Ὁ ὁμολογῶν δοῦλος ἐν δίκῃ παρίστασθαι οὐκ
D. eod. ἐνέχεται, οὔτε οἱ ἐγγνηταὶ αὐτοῦ. Ἐὰν^{ρ)} ὁμολογήσω,
πολλοὺς δοῦλους παριστῶν^{ρ)} καὶ τὸν ἕνα μὴ παρα-
στήσω, βεβαιῶται μὲν εἰς^{ρ)} ὀλόκληρον ἢ ποινήν,
διὰ δὲ δόλου^{ρ)} παραγραφῆς μόνην τὴν ἀναλογίαν τοῦ
μὴ παριστάντος δίδωμι.

L. 10. πρ. ι'. Εἰ καὶ λέγεται τῷ χρόνῳ τῆς ἀγωγῆς ἐλευθερω-
§. 1. D. eod. θῆναι, ὃν ὁμολογήσας παριστῶν, ἐνέχομαι ἐπὶ τῷ πα-
ραστήσει ἢ διεκδικήσει, διὰ τὸ γνωσθῆναι τὸ ἀληθές.
Ἐὰν δόλω τοῦ ὁμολογήσαντος ἀποθάνῃ ὁ ὀφειλὼν ἐμ-
προθέτως παριστῆναι, οὐκ ἐνάγεται πρὸ τῆς προ-
θεσμίας.

§. 2. Ἐὰν μέλλων κινεῖν τὴν περὶ ὕβρεως ἀγωγὴν λάβω
παραστάσεως ἐγγνητὴν, καὶ μετὰ τὸ βεβαιωθῆναι ἢ
ἐγὼ ἢ ὁ ἐναγόμενος ἀποθάνῃ πρὸ τῆς προκατάρξεως,
ἀργεὶ ἢ ἐπερώτησις· ἢ γὰρ περὶ ὕβρεως ἀγωγὴ οὔτε
κληρονομίαις, οὔτε κατὰ κληρονομίαν δίδεται. τότε δὲ
τοῦτο λέγομεν, ὅταν^{ρ)} μὴ μετὰ πολὺν χρόνον ἀπέθα-
νεν· εἰ γὰρ ἐπίγνησεν, ἠδυνάμην κατ' αὐτοῦ προκα-
τάρξασθαι. οὐ δύναται δὲ τις τὴν περὶ ὕβρεως ἀγωγὴν
παραχωρῶν κινεῖν τὴν περὶ τῆς παραστάσεως. ὅτε δὲ
ἢ πρωτότυπος ἀγωγὴ κατὰ κληρονομίαν δίδεται^{ρ)}, τότε
καὶ ἢ περὶ τῆς παραστάσεως ἐπερώτησις ὑρμύζει κατ'
αὐτῶν.

L. 11. ια'. Ὁ παριστῶν ὁμολογῶν τινα, ἐν τῇ αὐτῇ αἰτία
D. eod. ὀφείλει παριστῶν, ἵνα μὴ γένηται χείρων ἢ ἀπαίτησις·
οὐ δοκεῖ δὲ γίνεσθαι χείρων, ἐὰν δυσχερῆς γένηται· οἷον
ἐὰν ἑτέρῳ χρεωστήσαντα παραστήσῃ, ἢ τὰ χρήματα
ἀπολέσαντα ἢ ἄλλῳ^{ρ)} καταδικασθέντα.

L. 12. ιβ'. Τὸν δὲ νεωτέρῳ^{ρ)} προνομίῳ^{ρ)} χροόμενον οὐ
D. eod. δοκεῖ παριστῶν. καὶ τὸ διαφέρον τῷ ἐνάγοντι σκοπεῖ-
ται ἐν τῷ καιρῷ, καθ' ὃν εἶδει παριστῆναι, εἰ καὶ δια-
φρεῖν ἐπαύσατο νῦν ὅτε ἐνάγει.

cum poena promisero, et alter me impederit, excep-
tione utor, si socii sint. Sed et si unus ex duo-
bus reis promittendi, qui iudicio sistere se promisit,
non steterit, alter autem satisfecerit, qui iudicio non
stetit, si poenae nomine conveniatur, exceptionem
habet. Idem est, si is, qui cum filiofamilias con-
traxit, iudicio sisti cautionem ab eo vel a patre ac-
ceperit, et deinde cum alterutro de debito egerit,
tunc exceptione submovetur.

VI. Eius, qui rei publicae causa abfuerit, fideius-
sores etiam adiuvantur.

VII. Qui servum vel filiumfamilias iudicio sisti
promisit, easdem exceptiones habet, quas habiturus
esset, si pro libero vel patrefamilias fideiussisset, ex-
cepta absentia reipublicae causa: servus enim reipub-
licae causa absens non est.

VIII. Et si post tres et quinque et plures dies
post tempus iudicio sisti statutum reus iudicium sus-
cipiat, exceptione adiuvatur, nisi actor ex mora
damnum passus sit.

IX. Servus, qui iudicio se sisti promittit, non
tenetur, nec fideiussores eius. Si plures servos iudi-
cio sisti promisero, et unum non stitero, poena qui-
dem in solidum committitur: exceptione autem doli
usus partem tantum eius, qui status non est, solvo.

X. Licet tempore liberatus actione dicatur, quem
iudicio sisti promisi, teneor tamen, ut eum exhibeam
vel defendam, ut veritas cognoscatur. Si is, qui
certa die sisti debuit, dolo promissoris mortuus fue-
rit, ante diem non convenitur.

Si iniuriarum actionem instituturus fideiussorem
iudicio sistendi gratia accepero, et commissa stipu-
latione vel ego decessero, vel reus ante litem conte-
statam, stipulatio cessat: iniuriarum enim actio ne-
que heredibus, neque contra heredes datur. Tunc
autem hoc dicimus, quum non post longum tempus
decesserit: nam si ad iudicium venisset, litem cum
eo contestari poteram. Non potest autem quis, qui
iniuriarum actionem remittit, ex stipulatu actionem
movere. Quum autem principalis actio adversus he-
redes datur, tunc et stipulatio iudicio sisti adversus
eos competit.

XI. Qui quendam in iudicio sisti promittit, in
eadem causa sistere debet, ne deterior petitio fiat:
non videtur autem fieri deterior, si difficilis fiat: ut
puta, si stiterit eum, qui alii debeat, vel pecuniam
perdiderit, vel alii condemnatus sit.

XII. Eum autem, qui novo privilegio utitur,
sistere non videtur. Id quod actoris interest, specta-
tur eo tempore, quo sisti debuit, quamvis desierit
eius interesse, cum agit.

latino verbo reus eo sensu respondeat, quem hoc verbum habet, quum de reis stipulandi et promittendi loquimur, nulla
litis cuiusdam ratione habita. Itaque Fabrotianam lectionem haud mutandam putavi.

ρ) Sic Fabr. Cod. Coisl. ποιήσῃ. ρ) Cod. Coisl. inserit τῆς, quod deest apud Fabr. ρ) Cap. 6. habet Theod. et Syn.
p. 85. ρ) τοῦ inserit Cod. Coisl. et Theod. Deest apud Fabr. et in Syn. Theod. ceterum habet ἀποληφθέντος. ρ) Sic recte
Fabr. et Syn. Cod. Coisl. αἰτίαν. Theod. διὰ πράγματος δημοσίου αἰτίαν. ρ) εἰ recte Cod. Coisl. Fabr. ἢ. ρ) Fabr.
ἡγγυήσατο. Cod. Coisl. ἐγγυήσατο. Reposui ἡγγυήσατο cum augmento. ρ) αἰτία addit Cod. Coisl. Deest apud Fabr.
ρ) Cap. 8. in Syn. p. 86. ρ) Syn. ἐκπροθεσμῆσαι. ρ) Syn. ὑπερθέσεως. Leuncl. ad marg. ὑπερθέσεως. ρ) Inde ab ἐὰν ὁμολο-
γήσω usque ad finem hoc cap. habet Syn. p. 88. sq. ρ) Cod. Coisl. addit ἐν δικαστηρίῳ, quod deest apud Fabr. et in
Syn. ρ) εἰς deest in Syn. ρ) δόλου Fabr. Deest in Cod. Coisl. et Syn. ρ) Sic Fabr. Cod. Coisl. οἷον. ρ) Sic Fabr. Cod.
Coisl. δέδοται. ρ) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἄλλως. ρ) Sic Fabr. Cod. Coisl. νέω. ρ) Sic Fabr. Cod. Coisl. προνομίῳ.

ιγ'. κ) Δούλος είτε ἐπερωτήσει, είτε ἐπερωτηθῆ παραστάσιν ἐπὶ τῷ αὐτῷ¹⁾ δικάσασθαι, οὐ βεβαιούται, οὔτε οἱ ἐγγρηταὶ ἐνέχονται· δούλος γὰρ οὔτε ἐνάγει, οὔτε ἐνάγεται.

ιδ'. Ἐὰν ἐντολὸς παραστάσιν ἐπερωτήσει, μὴ προσθῆς ποινὴν ἐκ τοῦ μὴ παραστήναι, τὸ διαφέρον τοῦ κυρίου²⁾ τῆς δίκης σκοπεῖται· μάλιστα εἰ ἐπηρώτησε³⁾ τὸ διαφέρον ἐκ τοῦ μὴ παραστήναι.

ιε'. Ἐὰν ἐπίτροπος ὁμολογήσας μὴ παραστήσῃ, καὶ ἐν τῷ μεταξὺ ἡβήσῃ, ἢ τελευτήσῃ ὁ ὄρφανός, ἢ τῆς κληρονομίας ἀποστή, ἀργεῖ ἢ ἐπερώτησιν· εἰ γὰρ ἐπὶ τῷ χρεῖ καταδικασθῆ ὁ ἐπίτροπος, οὐ κατέχεται τῇ ἐκπληρώσει τῶν κεκριμένων, τινὸς τῶν εἰρημένων συμβαίνοντος.

TITULOS 17.

Περὶ ἀπράκτων ἤτοι σχολαζουσῶν ἡμερῶν, καὶ ὅ) ὑπερθέσεων καὶ διαφόρων χρόνων.

α'. ρ) Ἐν τῷ καιρῷ τοῦ θέρους καὶ τῆς τρύγης οὐδεὶς ἀναγκάζεται δικάσασθαι· εἰ δὲ κατὰ ἄγνοιαν ἢ ῥαθυμίαν ὁ δικαστὴς αὐτοὺς προσκαλέσῃται¹⁾, εἰ μὲν παροῦσιν αὐτοῖς καὶ²⁾ ἐκουσίως δικάζομένοις ψηφίζεται³⁾, ἔρροται· εἰ δὲ ἀποῦσιν, ἀνίσχυρος ἢ ψήφος καὶ χωρὶς ἐκκλητίου. εἰ δὲ μέλλει φθειροῦσθαι ἢ ἀγωγή, ἀναγκάζονται⁴⁾ συνελθεῖν μέχρι τοῦ προκατάρξασθαι, οὐ μὴν περαιτέρω.

β'. ς) Καὶ⁵⁾ ἐν ταῖς ἀπράκτοις δίδονται ἐπίτροποι, καὶ οἱ ῥαθύμως διοικούντες ἐπομνήσκονται⁶⁾, καὶ διατροφαὶ ὀρίζονται, καὶ παραιτήσεις προτίθενται, καὶ τὰ περὶ τῶν ἡλικιῶν ζητεῖται. καὶ εἰς νομὴν πέμπεται γαστήρ καὶ δανειστής καὶ κηγατάριος· καὶ ἀπὸ τῆς περὶ μελλούσης ζημίας ἀσφαλείας καὶ περὶ τοῦ προκομισθῆναι διαθήκην δικαιοδοτεῖ⁷⁾. καὶ τοῦ δοθῆναι κοινάτωρα τοῖς πρόγμασι⁸⁾ τοῦ ἀμφισβητουμένου, εἰ μέλλει κληρονομεῖσθαι· καὶ περὶ τοῦ ἀποτραφεῖν παῖδας καὶ γονεῖς καὶ πάτρωνας, καὶ τοῦ ὑπειξελευσθῆναι⁹⁾ τὴν ὑποπτον κληρονομίαν, καὶ τοῦ θεαθῆναι καὶ ἀποτιμηθῆναι¹⁰⁾, τὴν τρυχειαν ἴβρον, καὶ τοῦ δοθῆναι φειδοκομισσαρίαν ἑλευθερίαν¹¹⁾.

γ'. ζ) Δικαιοδοτεῖται ἐν τῷ θέρει καὶ¹²⁾ τῇ τρύγῃ περὶ τῶν μελλόντων ἀπόλλυσθαι¹³⁾ τῷ χρόνῳ, ἢ τῷ θανάτῳ· θανάτῳ μὲν, ὡς¹⁴⁾ ἐπὶ¹⁵⁾ περὶ τῆς κλοπῆς¹⁶⁾, ἀκουιλίου ἀγωγῆς, περὶ ὕβρεως τρυχειας, καὶ τῶν ἀρπαγέντων ἀπὸ ἐμπρησμοῦ, καταπτώσεως, ναυαγίου, καὶ σχεδίας ἢ νηὸς ἀνατραπίσεως, καὶ τῶν ὁμοίων. χρόνῳ δὲ, ὡς ἐπὶ τῶν¹⁷⁾ χρόνῳ φθειρομένων ἀγωγῶν. καὶ τὰ περὶ ἑλευθερίας ἐν παντὶ χρόνῳ περαιούται¹⁸⁾. καὶ κατὰ τῶν ἀπαιτούντων ἐν πανηγύρεσι καὶ ἀτελείαις παρὰ τὸ κοινῇ χρησίμου.

XIII. Si servus ut ipse litigaturus stipuletur, vel L. 13. promittat iudicio sisti, stipulatio non committitur, D. II. 11. nec fideiussores tenentur: servus enim neque agit, neque convenitur.

XIV. Si procurator aliquem iudicio sisti stipulatus sit, nec poenam adiecerit, si status non esset, id, quod interest domini litis, spectatur: maxime, si stipulatus sit id, quod interest, si status non esset. L. 14. D. eod.

XV. Si tutor promiserit iudicio sisti, et non L. 15. steterit, et interea pupillus adoleverit, aut diem obierit, aut hereditate abstinuerit, stipulatio cessat: licet enim tutor debiti nomine condemnatus sit, non tenetur tamen iudicati actione, si quid eorum, quae dicta sunt, acciderit. D. eod.

TITULUS XVII.

De diebus feriatis sive quietis a litibus et dilationibus et diversis temporibus.

I. Messis vindemiarumque tempore nemo litigare L. 1. cogitur. Sed si per ignorantiam vel socordiam iudex D. II. 12. ipsos evocaverit, si quidem praesentibus illis et sponte litigantibus sententiam dixerit, valet: si vero absentibus, sententia etiam citra appellationem invalida est. Sed si actio peritura sit, convenire coguntur, usque dum lis contestetur, non ulterius.

II. Etiam diebus feriatis tutores dantur, et qui L. 2. negligenter administrant, admonentur, et alimenta D. eod. constituuntur, et excusationes proponuntur, et de aetate quaeritur. Et in possessionem mittitur venter et creditor, et legatarius: et de damni infecti cautione et de testamento exhibendo ius dicit: et ut curator detur bonis eius, cui an heres extiturus sit, incertum est: et de alendis liberis et parentibus et patronis, et de adeunda suspecta hereditate, et de adspicienda et aestimanda atroci iniuria, et de fideicommissaria libertate praestanda.

III. Messis vindemiarumque tempore ius dicitur L. 3. de his, quae tempore vel morte peritura sunt: morte D. eod. quidem, veluti in actione furti, legis Aquiliae, iniuriarum atrocium, eorumque, quae de incendio, ruina, naufragio, et rate vel nave expugnata direpta sunt, et similium: tempore autem, ut in actionibus tempore perituris. Liberalia quoque iudicia omni tempore finiuntur: item et in eos, qui in nundinis et vacationibus contra communem utilitatem aliquid exegerint.

κ) Cap. 13. habet Theod. et Syn. p. 65. λ) Theod. αὐτῷ. μ) Sic Fabr. Cod. Coisl. τῷ κυρίῳ. ν) Ita reposui pro ἐπερωτήσει, quod habet Fabr. ο) καὶ Fabr. et Theod. Deest in indice titulorum Cod. Coisl. praefixo. ρ) Cap. 1. habet totum Syn. p. 91. sq. σ) Syn. προσκαλέσεται. τ) καὶ deest in Syn. θ) Sic Fabr. Cod. Coisl. ψηφίζονται. Syn. ψηφίσεται. ι) Sic Fabr. et Syn. Cod. Coisl. ἀναγκάζεται. κ) Cap. 2. totum habet Theod. λ) καὶ deest apud Theod. μ) Theod. ὑπομνήσκονται. ν) Sic Fabr. Cod. Coisl. et Theod. ita: καὶ ἀπὸ τῆς παραγγελλας ἤτοι ἀσφαλείας τῆς περὶ μελλούσης ζημίας πέμπεται εἰς νομὴν· καὶ περὶ τοῦ προκομισθῆναι κεκριμένην διαθήκην (Th. διαθ. κκ.) δικαιοδοτεῖ (leg. δικαιοδοτεῖ, quod et Theod. habet). ρ) Theod. τοῖς πρόγμα. κοινάτωρα. σ) Sic Fabr. et Theod. Cod. Coisl. ὑπειξελευθῆναι. τ) Sic recte Cod. Coisl. Fabr. et Theod. male ἀποτιμηθῆναι. θ) Sic Fabr. Cod. Coisl. et Theod. καὶ τοῦ δοθῆναι τὴν ὑπὸ ἡμέραν ἢ ἴβρον ὀρισθεῖσαν δοθῆναι ἑλευθερίαν, quibus Theod. praeterea haec addit: δυνατὸν φθειροῦσθαι ἐν τῷ τοιοῦτῳ καιρῷ. ε) Cap. 3. totum habet Theod. δ) Theod. addit ἐν. ε) Sic Fabr. et Theod. Cod. Coisl. ἀπόλλυσθαι. ς) Theod. ὅς, sine accentu et spiritu. ζ) Theod. ἐπὶ omittit. η) Theod. hic inserit ἀγωγή, et post ἀκουιλίου omittit. θ) τῶν Cod. Coisl. et Theod. Melius videtur, quam τῷ, quod habet Fabr. κ) Theod. περαιούται.

L. 4. D. II. 12. δ'. Πρὸς τὴν συνίθειαν ἐκάστου τόπου τὸν χρόνον τοῦ θέρους καὶ τῆς τρύγης οἱ ἄρχοντες ὀρίζουσιν.

L. 5. D. eod. ε'. Τῆς πρὸ μιᾶς τῶν καλανδῶν Ιανουαρίων¹⁾ οὐ δικαιοδοτοῦσιν οἱ ἄρχοντες, οὔτε ἐσχέσειαν ἐαυτῶν δίδουσαν.

L. 6. D. eod. ς'. Τὰ παρὰ γνώμην τῶν μερῶν ἐν ταῖς^{m)} ἀπράκτοιςⁿ⁾ ψηφισόμενα ἕκαστῶ ἐστι, καὶ οὐκ ἐκβιβάζεται^{o)}.

L. 7. D. eod. ζ'. Ἐπὶ ζητήσῃ δικαιωμάτων καὶ πολλάκις δίδεται ὑπέροφθεις, μάλιστα ἐὰν ἀπρόοπτον τι φανῆ^{p)}. ἐὰν ὁ τελευτήσας ἔλαβε τὴν ὑπέροφθεις, δίδεται τῆς αἰτίας διαγνωσθείσης καὶ τῷ κληρονόμῳ αὐτοῦ.

L. 8. D. eod. η'. ς) Ἡ ἡμέρα ἀπὸ ἑβδόμης ὥρας τῆς νυκτὸς ἕως πληρομένης τῆς ἑκτῆς ὥρας τῆς ἐπομένης νυκτὸς ὀρίζεται, καὶ τὸ γ) γινόμενον ἐν οἰαδίῳ ποτε ὥρα τῶν εἰκοσι τεσσάρων ὥρῶν ἐν φρατὶ^{s)} δοκεῖ γίνεσθαι^{t)}.

L. 9. D. eod. θ'. ς) Ἐν^{u)} ταῖς ἀπράκτοις^{v)} τὰ πραττόμενα ἐν τοῖς δικαστηρίοις σχολάζει· οὐ μὴν τὰ πρὸς κατώταταιν στρατιωτικῆν φερόμενα, οὔτε ἢ τῶν ἐγκλημάτων διάφθεις.

L. 10. D. eod. ι'. w) Ἐν μὲν ταῖς χρηματικαῖς ὑποθέσεσιν ἅπασι μόνον ἐκάστῳ δίδεται ὑπέροφθεις· ἐν δὲ ταῖς κεφαλαιαῖς τῷ μὲν ἐναγομένῳ τρεῖς^{x)}, τῷ δὲ κατηγορῶν δύο^{y)}· ἐκάτερον^{z)} δὲ τῆς αἰτίας διαγνωσόμενης.

L. 1. C. III. II. ια'. a) Ἡ διάταξις κελεύει, ἕξουσίαν ἔχειν τὸν δικαστήν, ἕνεκεν^{aa)} συμβολαίων ἢ προσώπων συμβαλλομένων τῇ δίκῃ παρεχέιν^{b)} τοῖς δικαζομένοις προθεσίαν εἰς παρασκευὴν τῶν οἰκείων δικαιολογιῶν, πρὸς τὸ διάστημα τῶν τόπων, ἐν οἷς λέγει ὁ αὐτῶν τυγχάνειν τὰ πρόσωπα, ἢ τὰ συμβόλαια. εἰ μὲν γὰρ ἐν αὐτῇ τῇ ἐπαρχίᾳ, καθ' ἣν ἡ δίκη λέγεται, φησὶ^{c)} ταῦτα τυγχάνειν, μὴ περαιτέρω τριῶν μηνῶν αὐτῷ παρεχέσθω^{cc)}. εἰ δὲ ἐν ἑτέρῳ ἐπαρχίᾳ λέγει τυγχάνειν τὰ πρόσωπα ἢ τὰ συμβόλαια, εἰ μὲν πλησιάζει ἐκείνῃ τῇ ἐπαρχίᾳ, καθ' ἣν ἡ δίκη λέγεται^{d)}, ἕξ μηνῶν λέγεται^{dd)} τῆς προθεσμίας παρασχεθήσονται. εἰ δὲ διαπόντιος ἦν^{e)} ἢ^{f)} ἐπαρχία, ἐννέα μηνῶν τότε λαμβανέτω προθεσίαν^{ff)}· οὐ βούλεται δὲ τοὺς δικαστὰς ἔχειν ἕξουσίαν, ὡς ἔτυχε, παρεχέιν^{g)} προθεσίαν, ἀλλὰ τοὺς αὐτοὺς συναίνειν, ἥνικα σφοδρὰ καὶ ἀπαραίτητος γένοιτο ἀπαίτησις, καὶ ἀναγκάσιος δὲ οὐσης τῆς αἰτίας, μὴ πλέον ἢ ἅπασι παρεχέσθω^{h)} ἢ προθεσίαν· εἰ μὴ ἄρα ἀνάγκη τις ἀπαίτησιν, καὶ εἰς δεύτερον παρασχεθῆναι αὐτήν.

L. 2. C. eod. ιβ'. i) Ὁ ἀπὸ θείας ἀντιγραφῆς εἰς ἄλλον φόρον ἔλκων τὸν ἴδιον ἀντιδικὸν μὴ λαμβανέτω προθεσίαν. ὁ παρὰ τινος^{k)} ἐναγόμενος, εἰ βούλεται διελέγξαι τὸ τῶν δεήσεων ψεῦδος ἢ δικαιώματα ἀγαγεῖν ὑπὲρ ἑαυτοῦ^{l)}, ἢ μάλιστα, λαμβανέτω προθεσίαν, ὡς ἀπρόσδοκῆτος εἰς ἀπρόσφορον ἐλκόμενος δικαστήριον, καὶ διὰ τοῦτο μὴ ἐμπαράσκευος^{m)} ὑπάρχων^{mm)} πρὸς τὸ δικάσασθαι.

IV. Ex consuetudine cuiusque loci Praesides tempus messis vindemiarumque definiunt.

V. Prædie Calendas Ianuarias magistratus neque ius dicunt, neque sui potestatem faciunt.

VI. Quae contra voluntatem partium diebus feriatis indicata sunt, irrita sunt, neque executioni mandantur.

VII. Ad instrumentorum inquisitionem saepius quoque dilatio datur, maxime si quid inopinatum emergerit. Si defunctus dilationem acceperit, causa cognita etiam heredi eius datur.

VIII. Dies a septima hora noctis usque ad horam sextam sequentis noctis completam finitur, et quod in quacunque viginti quatuor horarum agitur, luce agi videtur.

IX. Diebus feriatis ea, quae in iudiciis aguntur, quiescunt: non autem ea, quae ad statum militarem pertinent, neque criminum cognitio.

X. In pecuniariis quidem causis semel tantum cuique dilatio datur: in capitalibus autem reo quidem tres, accusatori autem duae: utrumque autem causa cognita.

XI. Constitutio praecipit, ut liceat iudici instrumentorum vel personarum gratia, quae causae prosunt, dilationem dare litigatoribus ad instructionem allegationum suarum, pro distantia locorum, in quibus personas degere vel instrumenta esse petitor contendit. Nam si in eadem provincia, in qua lis agitur, haec esse dicat, non amplius, quam tres menses ei concedantur. Si vero in alia provincia personas vel instrumenta esse dicat, si quidem haec ei provincia proxima sit, in qua lis agitur, sex menses dilationis nomine praebentur. Si vero provincia transmarina sit, tunc novem mensium dilationem accipiat. Non vult autem constitutio, ut iudicibus temere liceat dilationem praebere, sed vult eos consentire, quum magna et inevitabilis necessitas postulet, et, si causa necessaria sit, non amplius, quam semel dilatio tribuatur: nisi forte necessitas quaedam iterum tribui dilationem postulet.

XII. Ille, qui ex sacro rescripto adversarium suum ad alienum forum trahit, dilationem non accipiat. Qui ab aliquo convenitur, si velit probare praemendacia, vel pro se instrumenta proferre vel testes, dilationem accipiat, quippe qui praeter spem ad iudicium incompetentis tractus ideo ad litigandum instructus esse non possit.

1) Sic Fabr. Cod. Coisl. τὴν πρὸ μιᾶς καλανδῶν Ιανουαρίων. m) Fabr. τοῖς. Cod. Coisl. ταῖς. Ταῖς omni modo praefendum est, sive addas cum Cod. Coisl. ἡμέραις, sive tantum subintelligas. n) Cod. Coisl. addit ἡμέραις, quod deest apud Fabr. o) Sic recte Fabrot. Cod. Coisl. ἐκβιβάζεται. p) Sic Fabr. Cod. Coisl. et Syn. ἐναγομένη. Hactenus Syn. hoc cap. 7. exhibet p. 93. q) Cap. 8. habet Theod. r) Theod. τὸν. s) Sic Fabr. Cod. Coisl. et Theod. ἡμέρας. t) Sic Fabr. et Theod. Cod. Coisl. γενέσθαι. u) Cap. 9. habet Theod. v) Cod. Coisl. et Theod. addit ἡμέραις, quod deest apud Fabr. w) Cap. 10. habet Theod. x) Theod. τρεῖς. y) Theod. δύο. z) Theod. ἐκάτερον. a) Totum cap. 11. habet Syn. p. 91. Ceterum haec const. I. 2. 3. C. III. II. legitur etiam Lib. XXI. Basil. tit. I. cap. 45. et in Schol. t. T. II. p. 589. edit. Fabr. aa) Schol. laud. ins. τῶν. b) Syn. παρεχέιν. Leuncl. ad marg. παρεχέιν. c) φησὶ Fabr. Cod. Coisl. φησὶ. Syn. φησὶν. Schol. cit. λέγει, sed supra post εἰ μὲν γὰρ repositum est. cc) Schol. cit. παρασχεθῶ. d) Schol. cit. sic pergit: ταῦτα τυγχάνειν, μὴ περαιτέρω τριῶν μηνῶν αὐτῷ παρασχεθῶ. εἰ δὲ ἐν ἑτέρῳ ἐπαρχίᾳ λέγει τυγχάνειν τὰ πρόσωπα ἢ τὰ συμβόλαια, εἰ μὲν πλησιάζει ἐκείνῃ τῇ ἐπαρχίᾳ, καθ' ἣν ἡ δίκη λέγεται, ἕξ μηνῶν x. t. l. ut in textu edito. dd) λέγω Syn. e) Sic Fabr. Cod. Coisl. εἰ. Sic et Syn. f) ἢ deest in Syn. ff) Hactenus Schol. citatum. g) Syn. παρεχέιν. h) Sic Fabr. Cod. Coisl. et Syn. verba transponit: πλέον ἢ ἅπασι μὴ παρεχέσθω. i) Hoc cap. 12. totum est in Syn. p. 94. k) Sic Fabr. Cod. Coisl. ὁ δὲ παρ' αὐτῶν. Syn. et Schol. cit. παρ' αὐτοῦ. Schol. cit. et δὲ post ὁ inserit. l) Sic Fabr. Schol. cit. et Syn. Cod. Coisl. αὐτοῦ. m) Syn. pro μὴ ἐμπαράσκευος habet ἀπαράσκευος. mm) Schol. cit. ὑπάρχει.

ιγ'. n) Εἴτε τελεία προθεσμία ἰδóθη, τοῦτ' ἔστι τριῶν^{ο)} ἢ ἐντέα μηνῶν, εἴτε ἐλάττων χρόνος, ὀφείλει ὁ δικαστὴς περιμένειν τὸν χρόνον τῆς προθεσμίας, μὴ ἐπέξαιρουμένων τῶν ἀπράκτων ἡμερῶν ἐκ τοῦ χρόνου τῆς προθεσμίας, εἴτε ἐξ ἔθους εἰσὶν ἀπρακτοί, εἴτε διὰ τινὰ συμβῶσαν αἰτίαν ἀφνήδιον^{π)} ἀπρακτοὶ γίνονται.

ιδ'. Οὐ χροὴ προϊόντα τὸν ἄρχοντα ἐπ' ἀγορᾶς αἰτεῖσθαι προθεσμίαν, οὐδὲ εἰ ἐκάτερον μέρος συναίνει· εἰ μὴ γὰρ ἡ αἰτία διαγνωσθῆ, οὐ δίδεται προθεσμία. ἡ δὲ τῆς αἰτίας διάγνωσις ἐν βήματι πράττεται. πῶς δὲ δικαστὴς ἀπαγορεύων τὴν προθεσμίαν σπουδαζέτω ζητήσῃ καὶ τέμνει τὰς ὑποθέσεις^{q)}.

ιε'. "Οτε ὁ βασιλεὺς ἢ πρὸς ἐκκλητον, ἢ πρὸς συνελθόντων δικαστῶν ἀντιγράφει, τοῦτ' ἔστιν ἐπιτρέψει κληθῆναι τὸ τῆς ἐκκλητον ἢ τὸ τῆς συνελεύσεως τῶν δικαστῶν δικαστήριον, οὐκ ἔξεστιν ἐν τούτῳ τῷ δικαστηρίῳ προθεσμίαν αἰτεῖν, εἴτε αἰτηθῆ ἐν τῷ πρώτῳ δικαστηρίῳ προθεσμία, εἴτε μὴ αἰτηθῆ· βασιλέως γὰρ ἀρροωμένον οὐκ ἔξεστιν αἰτεῖν προθεσμίαν, ἐπειδὴ ἐμπαρυσκέως ὀφείλουσιν ἐξιέναι οἱ παρὰ τῷ βασιλεὶ διαγινοσκόμενοι.

ισ'. Μεταξὺ ἰδιωτῶν καὶ δημοσίων κινουμένης ὑποθέσεως^{r)}, ἐκάτερον μέρος δύναται αἰτεῖν προθεσμίαν πρὸς οἰκίαν ὠφέλειαν.

ιζ'. s) Οὐδὲ τοῖς περὶ τύχης καὶ περιουσίας^{t)} δικαζομένοις ἔξεστιν ὑπὲρ τοὺς ἐντέα μηνῶν αἰτεῖν προθεσμίαν ἐν ταῖς ἐπαρχίαις ταῖς διαποντίαις διακειμέναις^{u)}.

ιη'. v) "Οτε^{w)} διὰ τινὰ αἰσίως συμβάντα τῇ πολιτείᾳ γίνονται ἀρχαὶ καὶ ἀπρακτοὶ ἡμέραι, οὐ χροὴ ταύτης προστίθεσθαι^{x)} τοῖς ἀφωρισμένοις περὶ^{y)} τὴν ἐκκλητον χρόνος· ἀλλὰ καὶ τοιούτων ἀπράκτων παρεμπιπτουσῶν, οὐδὲν ἥτιον οἱ ὠρισμένοι^{z)} τῇ ἐκκλητῶν φυλακτέσθωσαν χρόνοι^{a)}.

ιθ'. b) Καὶ οἱ δικασταὶ πάντες καὶ οἱ δῆμοι τῶν πόλεων καὶ οἱ τεχνῖται πάντες ἐν τῇ κυριακῇ ἀργεῖταισαν· γεωργοὶ δὲ μόνον ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ γεωργεῖταισαν· ἐπειδὴ συμβαίνει πολλάκις^{c)} αὐτὴν ἐπιτηδεύσαν εὐρεθῆναι πρὸς ἀροτρίσιον^{d)}, ἢ πρὸς τὴν τῶν ἀμπέλων γεωργίαν. καὶ ἄτοπὸν ἔστιν αὐτοὺς κολύεσθαι^{e)}, τῆς ἐκ τῶν ἀρχῶν^{f)} ἀπολαύειν εὐκαιρίας.

κ'. Μηδεὶς δικαστὴς κατὰ οἰκίαν ἔξουσίαν ὀριζέτω ἀπράκτους^{g)}. πῶς γὰρ δύναται^{h)} βασιλικαὶ καλεῖσθαι αἱ παρὰ τοῦ ἀρχοντος ὀριζόμεναι ἀπρακτοί; εἰ δὲ μὴ ἔχουσι τοῦτο τὸ ὄνομα, οὐδὲ ἀπρακτοὶ εἰσὶⁱ⁾. παρὰ μόνον τοῖνυν βασιλέως χροὴ τὰς ἀπράκτους ὀριζέσθαι.

κα'. Καὶ τὰς δημοσίας καὶ τὰς τοῦ ταμίου αἰτίας καὶ ἐν τοῖς δύο μηνῶν τῶν ἀπράκτων ἔξεστιν πράττεσθαι, ὡς περὶ καὶ τὰς τῶν ἀροτοποιῶν δίνας.

κβ'. k). Ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ τοῦ πρόσχα μηδεμία παντελῶς ἐγκληματικὴ δίκη γυμναζέσθω παρὰ μηδεὲν ἀρχοντι^{l)}.

XIII. Sive integra dilatio data fuerit, id est L. 3.
trium vel novem mensium, sive brevius tempus, iudex C. III. 11.
dilationis tempus expectare debet, feriatis diebus a tempore dilationis non excipiendis, sive ex consuetudine feriati sint, sive propter repentinam aliquam causam intervenientem indicti fuerint.

XIV. A magistratu in forum procedente dilatio- L. 4.
nem postulari non convenit, nec si utraque pars C. eod.
consentiat: nisi enim causa cognoscatur, non datur dilatio. Causae cognitio autem pro tribunali suscipitur. Omnis autem iudex, qui dilationem denegat, studeat causas investigare et decidere.

XV. Quum Princeps vel ad appellationem, vel ad L. 5.
consultationem iudicum rescribit, hoc est, iussit, ap- C. eod.
pellationis vel consultationis iudicium iudicium agitari, non licet in hoc iudicio dilationem petere, sive petita sit in primo iudicio dilatio, sive petita non sit: cum enim Princeps de causa cognoscit, dilationem petere non licet, quia illi, de quorum causa Princeps cognoscit, instructi venire debent.

XVI. Inter privatos et fiscum lite mota, utraque L. 6.
pars ad proprium commodum dilationem petere potest. C. eod.

XVII. Nec de statu ac patrimonio litigantibus L. 7.
ultra novem menses dilationem petere licet in provin- C. eod.
ciis trans mare sicis.

XVIII. Quum propter quaedam, quae reipublicae L. 1.
feliciter contigerunt, feriae indicuntur, temporibus C. III. 12.
appellationi statutis eas computari non oportet: sed huiusmodi feriis contingentibus, nihilominus tempora appellationi statuta observentur.

XIX. Et iudices omnes urbiumque plebes et cuncti L. 3.
artifices die dominico quiescant: agricolae autem soli C. eod.
eo die agros colant: quoniam frequenter evenit, ut hic dies ad arationem vel vitium culturam aptior inveniantur: et absurdum, tempestatis opportunitate uti eos prohiberi.

XX. Nullus iudex sua auctoritate ferias condat. L. 4.
Quomodo enim imperiales feriae dici possunt eae, quae C. eod.
a magistratu statuuntur? Si vero hoc nomen non habeant, nec feriae sunt. A solo igitur Imperatore ferias statui convenit.

XXI. Et publicas et fisci causas etiam feriatis L. 5.
geminis mensibus agitari licet, sicut et pistorum causas. C. eod.

XXII. Diebus quadraginta ante diem Paschae nulla L. 6.
omnino criminalis causa apud ullum magistratum exer- C. eod.
ceatur.

n) Cap. 13. habet totum Theod. o) ἢ ἔξ addit Cod. Coisl. et Theod. Deest apud Fabr. et in Schol. cit. p) Theod. ἀφνήδιον. In interpretatione sive ἐμπρησίᾳ habet ἀφνήδιον. q) Sic Fabr. Cod. Coisl. τεμῖν τὴν ὑπόθεσιν. r) ὑποθέσεως recte Cod. Coisl. Fabr. habet ὑπερθέσεως. s) Cap. 17. in Syn. extat p. 94. t) Syn. περὶ οὐσίας. u) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἐν ταῖς διαποντίαις ἐπαρχίαις διακειμέναις. Syn. ἐν τ. διαποντίαις διακειμ. ἐπαρχ. v) Cap. 18. totum habet Theod. w) ὅταν Theod. x) Theod. προστίθεσθαι. y) Theod. πρὸς. z) Theod. male ἢ ὠρισμένη, licet habeat χρόνοι. a) Quae post hanc const. 1. C. III. 12. in hoc titulo Codicis legitur const. 2. spuria est, ut bene docuerunt Wille die leges restitutae des Iust. Cod. p. 166. sqq. Biener in Zeitschrift f. gesch. Rechtswissenschaft T. VII. Fasc. II. p. 193. sq. et Savigny Geschichte des röm. Rechts im Mittelalter. T. IV. p. 315. sqq. b) Cap. 19. in Syn. p. 92. in qua est cap. 9. hui. tit. c) Syn. πολλάκις συμβαίνει. d) Syn. ἀροτρίσιον. e) Syn. κολυθῆναι. f) Cod. Coisl. et Syn. ἀέρων. Quod praefendum videtur lectioni Fabriciana ἀνέμων. g) Cod. Coisl. addit ἡμέρας, quod deest ap. Fabr. h) Cod. Coisl. addit ἀπρακτοί, quod deest ap. Fabr. i) Sic Fabr. Cod. Coisl. εἰσιν. k) Cap. 22. habet Theod. et Syn. p. 92. In Syn. est c. 12. h. t. l) Theod. παρὰ μηδεὲν ἀρχοντος.

- L. 7. γγ'. ^{m)} Πᾶσα ἡμέρα ἔμπρακτος ἔστω. οἱ δὲ δύο
C. III. 12. μῆνες καθ' ἕναστον ἔτος πρὸς ἀνάπαυσιν τοῦ καμιάτου ⁿ⁾
συνκεχώρηται· τούτέστιν ὁ τῶν θεριστικῶν καὶ ὁ τῶν
τουρητικῶν. καὶ ἐν τῷ Ἰανουαρίῳ δὲ ^{o)} μηνί αἱ συνή-
θεις ἡμέραι ἔστωσαν ἄπρακτοι· καὶ ἡ γενεθλιακὴ ἑκα-
τέρας Ῥώμης ἡμέρα· χορὴ γὰρ ἐν τοῖς δύο τούτοις να-
ταλίοις ^{p)} ἀργεῖν τὰ δικαστήρια, ὡς ἐκ τῶν δύο τού-
των πύλεων ἐπινοηθέντα. καὶ αἱ ἐπὶ μετὰ τὸ πάσχα,
καὶ αἱ ἐπὶ δὲ πρὸ τοῦ πάσχα ἡμέραι ^{q)}, καὶ αἱ ^{r)} τοῦ
γενεθλίου τοῦ σωτήρος ἡμῶν, καὶ αἱ τῶν ἐπιφανείων ^{s)},
καὶ ὅτε ^{t)} μνήμη ^{u)} τοῦ πάθους τῶν ἁγίων ἀποστόλων
γίνεται, ἄπρακτοι ἔστωσαν, καὶ μηδεμίαν θέα ἐπιτε-
λεῖσθω. καὶ τὴν κυριακὴν δὲ ^{v)} ὁμοίως ταύταις ταῖς
ἡμέραις προσήκει τιμᾶσθαι. καὶ μηδὲ παρὰ τοῖς ἀρ-
χοῦσιν ἢ χαμαιδικασταῖς ἢ παρ' ἑτέροις δικασταῖς ^{w)}
ὑπόθεσις γυμναζέσθω. καὶ ἡ ἡμέρα δὲ ἡ γενεθλιακὴ
τοῦ βασιλέως, ἢ καθ' ἣν ἀνηγορεύθη βασιλεὺς, ἄπρα-
κτος ἔστω. ἐν δὲ ταῖς δέκα πέντε πασχαλιαῖς ἡμέραις
μηδὲ περὶ δημοσίων συντελειῶν, μηδὲ περὶ ἰδιωτικῶν
χρεῶν ὑπόμνησις προσαγέσθω τινί.
- L. 8. κδ'. ^{x)} Πᾶσα πρᾶξις καὶ ἐπὶ δημοσίοις καὶ ἐπὶ ^{y)}
C. cod. ἰδιωτικοῖς ἡσυχάζειν ἐν ταῖς δεκαπέντε πασχαλιαῖς
ἡμέραις. μόνον δὲ ἐλευθερία δούλων καὶ ἀντεξουσιώ-
τητες παιδῶν γινέσθωσαν.
- L. 10. C. κε'. ^{z)} Ἡ διάταξις βούλεται τοὺς ληστὰς καὶ τοὺς
cod. in edit. Ἰσχυροὺς οὐ μόνον ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ, ἀλλὰ καὶ ἐν
nostris. οἰαδὴποτε ἡμέρα τοῦ πάσχα ἐξετάζεσθαι, καὶ βασί-
νοις ὑποβάλλεσθαι. συγγνώσεται γὰρ, φησί, τὸ θεῖον
ἡμῖν ^{a)}, πολλῶν ἀνθρώπων σωτηρίας ἐντεῦθεν ἀσφα-
λιζομένης, καὶ πολλῶν ἐλεγχόμενων διὰ τῆς ἐπ' ἐκε-
νοῖς ἐξετάσεως.
- L. 9. κς'. ^{b)} Τῇ πρώτῃ τῶν πασχαλιῶν ἡμέρᾳ, καὶ μὴ
C. cod. vel βασιλικῆς ἰδικῶς ^{c)} ἐπὶ τούτῳ ^{d)} καταλαβοῦσης κελύ-
potius L. 3. σεως, πάντες οἱ ἐν φυλακαῖς ἀπολύεσθωσαν· εἰ μὴ
C. I. 4. ἄρα ἱερόσυλος ἔσιν, ἢ μοιχός, ἢ παρθένων ἄρπαξ, ἢ
τυμβωρικός ^{e)}, ἢ γόης ^{f)}, ἢ φαρμακός, ἢ μονίταν ^{g)}
πλάστην ἔστι ^{h)} καταδέξασθαι, ἢ φρονεὺς ἢ παροικί-
νος, ἢ κατὰ βασιλέως ἢ πύλεως μηχανησάμενος.
- L. 11. κς'. ⁱ⁾ Ἐν ταῖς ἀφωρισμέναις ἡμέραις εἰς τὴν τοῦ
C. III. 12. θεοῦ τιμὴν οὐ χορὴ θείαν ἐπιτελεῖσθαι, οὐδὲ ἀπαιτήσεις
ἐν αὐταῖς προβαίνειν. ὅθεν καὶ ^{k)} ἡ κυριακὴ οὕτω τι-
μάσθω, ὥστε μηδὲ ἕνα ^{l)} προβαίνειν ἐκβιβασμὸν ἐν
αὐτῇ, μηδὲ ὑπόμνησιν ^{m)}, μηδὲ ἐγγυῶν ἀπαίτησιν ἐν
σωπᾶν δὲ ⁿ⁾ τοὺς ταξείους, καὶ τοὺς δικολόγους, καὶ
μηδὲ τοὺς κήρυκας κεχοῆσθαι τῇ συνῆδει φωνῇ· μήτε
δικάζεσθαι ^{o)} τινα. σύμφωνα δὲ καὶ διαλύσεις καὶ ἐν
κυριακῇ ποιεῖν ἔξεστω. μήτε δὲ ^{p)} ἱππικὸν ἢ κνήμιον
ἐπιτελεῖσθω ἐν κυριακῇ, καὶ ^{q)} εἰ συμβῆ τὴν γενεθλια-
κὴν ἡμέραν τοῦ βασιλέως ἢ καθ' ἣν ἀνηγορεύθη, εἰς
κυριακὴν ἀπαρτῆσαι ^{r)}. ὁ δὲ ταῦτα παραβαίνων ἄρχων
ἢ ταξείωτης τῆς ζώνης ἐκπιπέτω καὶ δημευέσθω ^{s)}.

XXIII. Omnis dies iuridicus esto. Duo autem
menses singulis annis ad requiem laboris concessi sunt:
hoc est, mensis messis et mensis vindemiarum. Et in
Ianuario mense consueti dies feriat sunt: et dies na-
talitius utriusque Romae: nam hisce duobus natalibus
iudicia quiescere debent, quia ab his duabus urbibus
originem habent. Item septem dies post diem Paschae,
et septem ante diem Paschae, et dies natalis Salva-
toris nostri, et Epiphaniarum, et quum passionis sancto-
rum Apostolorum memoria celebratur, dies feriat sunt,
neque ullum spectaculum edatur. Etiam diem domi-
nicum perinde atque hos dies honorari decet. Neque
apud magistratus vel arbitros, vel alios iudices causa
exerceatur. Dies quoque natalis Principis, aut quo
Princeps renunciatus est, feriat esto. In quindecim
vero paschalibus diebus neque ob publicas contribu-
tiones, neque ob privata debita admonitio cuidam
offeratur.

XXIV. Actus omnis et quod ad publica et quod
ad privata attinet, quindecim diebus paschalibus quie-
scat. Manuissiones duntaxat servorum et emanci-
pationes liberorum fiant.

XXV. Constitutio vult, ut latrones et Isauri non
solum in quadragesima, sed etiam quocumque die Pa-
schae quaestionibus et tormentis subiiciantur. Nam
ignoscet, inquit, divinum numen nobis, cum inde
multorum hominum saluti prospiciatur, et per quae-
stionem de illis habitam multi convincantur.

XXVI. Primo paschali die, etiamsi nulla de ea
re Imperatoris iussio specialiter caveat, omnes, qui in
custodiis sunt, liberentur: nisi sacrilegus sit, vel ad-
ulter, vel raptor virginum, vel sepulcri violator, vel
maleficus, vel veneficus, vel falsae monetae reus, vel
homicida vel parricida, vel adversus Principem aut
civitatem aliquid molitus.

XXVII. Diebus cultui divino definitis non con-
venit edi spectacula, neque exactiones procedere. Quam
ob rem etiam dies dominicus ita venerabilis esto, ut
nulla fiat eo executio, neque admonitio, neque fide-
iussionum exactio: sed taceant apparitores et advo-
cati: neque praecones solempi voce utantur: nemo li-
tiget. Pacta autem et transactiones etiam die domi-
nico facere liceat. Circense certamen aut venatio die
dominico non exhibeatur, etiamsi contigerit, diem na-
talitium Principis aut quo Princeps renunciatus fuit,
in dominicum incidere. Magistratus autem, qui haec
transgressus fuerit, aut apparitor cingulo privetur,
bonaque eius publicentur.

m) Totum cap. 23. habet Syn. p. 92. Est in ea cap. 13. hui. tit. n) In Syn. ... βάνου. Leuncl. ad marg. καμιάτου.
o) δὲ deest in Syn. p) Sic Fabr. Cod. Coisl. γενεθλιακῶς. q) Sic Fabr. Cod. Coisl. καὶ ἐπὶ δὲ πρὸ τοῦ πάσχα ἡμέραι
καὶ αἱ ἐπὶ μετὰ τὸ πάσχα κ. τ. λ. Syn. καὶ ζ. δὲ ἡμέραι πρὸ τοῦ πάσχα, καὶ ζ. μετὰ τὸ πάσχα κ. τ. λ. r) αἱ in
Syn. deest. s) Sic lego. Fabrot. ἐπιφανείων. Cod. Coisl. ἐπιφανίων. Sic et Syn. Recte se habet Fabroti lectio. t) ἡ ad-
dit Cod. Coisl. Deest apud Fabrot. et in Syn. u) Syn. μνήμου. v) Sic Fabrot. Cod. Coisl. et Syn. μὲν pro δέ.
w) ἢ παρ' ἑτέροις δικασταῖς deest in Syn. x) In Syn. cap. 14. pag. 92. y) ἐπὶ Fabrot. et Syn. Deest in Cod. Coisl.
z) In Syn. cap. 15. pag. 92. a) Syn. hic inserit φησί, et antea omittit. b) Cf. de hoc loco Witte die leges restitutae
des Inst. Cod. pag. 169. et Biener in Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft Tom. VII. Fasc. III. pag. 293.
Esse hanc constitutionem L. 3. C. I. 4. probat Balsamon ad Phot. VII. 1. in Voelli et Iustelli Biblioth. iur. Can. vet. T. II.
p. 920. In Syn. est cap. 16. hui. tit. p. 92. c) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἰδικῶς. Sic et Syn. d) Syn. τοῦτο. e) Syn. τυμβω-
ρικός. Vitium typothetae. f) Syn. addit ἢ φρονεὺς et postea omittit. g) Sic Fabr. Cod. Coisl. μονίταν. Syn. μονίταν.
h) ἔστι deest in Syn. i) Hoc caput totum est in Syn. cap. 17. h. t. p. 92. sq. k) καὶ Fabr. et Syn. Deest in Cod. Coisl.
l) Syn. μηδένα. m) ὑπόμνησιν recte Cod. Coisl. et Syn. Fabr. ὑπομνήματα. Lectio Codicis cum textu latino convenit, in
quo est admonitio. Fabrotiana lectio ita intelligenda est, ut acta die dominico fieri non debeant. n) καὶ deest in Syn.
o) Syn. μὴ καταδικάζεσθαι. p) Sic Fabr. et Syn. Cod. Coisl. μηδέ. q) Fabr. et Syn. κίν. Cod. Coisl. καλ. r) Sic Fabr.
Cod. Coisl. et Syn. ὑπαντήσαι. s) Sic Cod. Coisl. et Syn. Fabr. δημοσιεύεσθω.

ΤΙΤΛΟΣ ΙΗ'.

Περὶ ἐκδόσεων^{ι)}.

α. ^{υ)} Ὁ ἐνάγων τῷ ὀφείλει τὴν ἀγωγὴν αὐτῷ προεκδοῦναι, ὥστε χάρον αὐτὸν ἔχειν^{ν)}, ἢ διαλύσασθαι ἢ ἔτοιμον^{ω)} ὑπαντῆσαι^{κ)}. προεκδοῦναι δέ ἐστι^{ν)} καὶ τὸ παρασχεῖν αὐτῷ εὐχέρειαν μεταγράψασθαι καὶ τὸ συντάξαι ἐν χάριτι καὶ παρασχεῖν καὶ τὸ ὑπαγορεῦσαι καὶ τὸ ἐπιδειξάαι ἀπὸ τοῦ χαρτίου^{ζ)} τὴν ἀγωγὴν. αἱ προεκδόσεις χωρὶς ἡμέρας καὶ ὑπάτου γίνονται διὰ τὸ μὴ^{α)} πλημμελεθῆναι προχρονοσίμῳ^{β)}. ὁ χρόνος τῆς ὁρισθείσης καταβολῆς καὶ τὸ ποσὸν ἐκδίδονται· οὐ μὲν ὁ τῆς ποιήσεως τοῦ συμβολαίου. αἱ δὲ λογοποιαὶ μετὰ τῆς ἡμέρας καὶ τοῦ ὑπάτου ἐκδίδονται. πάντα, ὅσα ἂν τις μέλλῃ παρὰ τῷ δικαστῇ προκομῆσειν, ἐκδίδωσιν· οὐ μὲν καὶ οἷς οὐ μέλλει κεχοῆσθαι. ὁ μέλλον ἐκδιδόναι^{ς)} μέρος^{δ)} ἐκδιδούς οὐ δοκεῖ ἐκδιδόναι. ἀφῆλιξ καὶ γυνή καὶ ἄγροικος μὴ ἐκδεδωκότες συγγινώσκονται, καὶ ὁ εὐλόγως μὴ ἐκδούς.

β. ^{ε)} Ὁ κλητὸν ἀπαιτῶν οὐκ ἐκδίδωσι τῷ κληρονόμῳ τὰ ῥήματα τῆς διαθήκης.

γ. Ὁ ἀπαιτούμενος παρὰ τοῦ δημοσίου μόνα τὰ πρὸς τὴν ὑπόθεσιν φερόμενα δικαιώματα προεκδίδωσι τῷ μηνυτῇ.

δ. Οἱ ἀγροποράται μετὰ τῆς ἡμέρας καὶ τοῦ ὑπάτου τοὺς λογισμοὺς ἐκδίδουσι· δοκοῦσι γὰρ ἐκάστου εἶναι ὡς δι' αὐτῶν συνταπιόμενοι. ὁ ὑπεξούσιος ἀναγκάζεται ἐκδοῦναι· οὐ μὲν ὁ πατήρ, εἰ μὴ γνώμῃ αὐτοῦ ἦν ἀγροποράτης, καὶ αὐτῷ προσεπόριζεν. εἰ δὲ βουλήσει δεσπότην δοῦλος ἐστὶν ἀγροποράτης, ὁ δεσπότης ἐκδίδωσιν· εἰ δὲ παρὰ γνώμην αὐτοῦ^{ι)}, ἀρκεῖ τὸν δεσπότην ὁμῶσαι μὴ^{ς)} ἔχειν τοὺς λογισμοὺς. εἰ δὲ τοῦ πεκουλίου ἦν τὸ ἀγροπρατεῖον, ἀρκεῖ κατὰ τοῦ δεσπότην ἢ περὶ τῆς τοῦ πεκουλίου διοικήσεως ἀγωγή· εἰ μὲν τοι τοὺς λόγους ἔχων οὐκ ἐκδίδωσιν, εἰς ὀλόκληρον ἐνεχεται. καὶ ὁ ἀγροπρατῶν ἀναγκάζεται ἐκδοῦναι, ἐνθα τὸ ἀγροπρατεῖον ἦν. ἀναγκάζεται δὲ^{η)} ἐκδοῦναι, κἂν ἀλλαχῶς ἔχῃ τὸ δικαίωμα· πλημμελεῖ γὰρ ἀλλαχῶς μεταφίρων αὐτό. εἰ δὲ ἀλλαχῶς θέλω γενέσθαι τὴν ἐκδοσιν, ἢ περὶ οὗ τοῦ ἀγροπρατεῖον ἦν, ἐγὼ τὰς δαπάνας ποίω.

ε. Καὶ δίδεται αὐτῷ χρόνος εἰς τὸ ἀγαγεῖν.

ς. Εἰ δὲ τοὺς λόγους ἐν χωρίῳ ἢ ὠρεῖῳ ἔχει, ἐκεῖ με ἀπάγει, ἢ μεταγράφεται καὶ δίδωσιν.

Καὶ οἱ κληρονόμοι τῶν ἀγροπρατῶν ἀναγκάζονται ἐκδοῦναι. καὶ εἰ μὲν πολλῶν ὄντων μόνος ὁ εἰς ἔχει, αὐτὸς ἀναγκάζεται. εἰ δὲ πάντες ἔχουσι, κἂν ὁ εἰς ἐκδίδωσιν, ἀναγκάζονται πάντες ἐκδοῦναι, ἢ τῇ ἐκδόσει τοῦ ἐνὸς ὑπογράψαι· τί γὰρ ὅτι ἐντελής ἐστὶ καὶ ἄπιστος; τὸ αὐτὸ καὶ περὶ πολλῶν ἀγροπρατῶν καὶ ἐπιτρόπων ἕμα χειρισάντων.

^{ο)} Ὀμνυσιν^{ι)} ὁ ἀντιδικὸς τοῦ ἀγροπρατοῦ, μὴ

TITULUS XVIII.

De edendo.

I. Qui agit adversus aliquem, actionem ei edere debet, ut in eius potestate sit, vel transigere, vel instructum obviam ire. Edere vero est etiam facultatem describendi facere, et in libello complecti et dare, et dictare, et demonstrare ex albo actionem. Editiones sine die et Consule fiunt, ne dies praefertatur. Dies solutioni definitus et summa editur, nec vero tempus, quo instrumentum scriptum est. Rationes autem cum die et Consule eduntur. Omnia, quae quis apud iudicem prolaturus est, edit: non tamen ea, quibus usurus non est. Editurus, qui partem edit, edere non videtur. Minori et mulieri et rustico, qui non ediderunt, subvenitur, et ei, qui ex iusta causa non edidit.

L. 1.
D. II. 13.

II. Qui legatum petit, heredi verba testamenti non edit.

L. 2.
D. eod.

III. Is, a quo fiscus quid petit, ea sola instrumenta, quae ad causam pertinent, delatori edit.

L. 3.
D. eod.

IV. Argentarii cum die et Consule rationes edunt: videntur enim singulorum esse, utpote per eos confectae. Filiisfamilias edere cogitur: non etiam pater, nisi sciente eo filius argentarius erat eique acquirebat. Si vero servus voluntate domini argentarius sit, dominus edit: sed si praeter eius voluntatem, satis est, dominum iurare, se rationes non habere. Si vero ad peculium pertinebat argentaria, adversus dominum actio de peculii administratione competit. Si tamen dominus rationes habeat, nec edat, in solidum tenetur. Et argentarius edere compellitur, ubi argentariam exerceat. Edere autem cogitur, licet alibi instrumentum habeat: delinquit enim alium in locum illud si transferat. Si vero alibi editionem fieri velim, quam ubi argentaria erat, ego sumtus facio.

L. 4.
D. eod.

V. Et spatium ad ea perferenda ipsi datur.

L. 5.
D. eod.

VI. Si vero in villa aut horreo rationes habeat, illuc me perducit, vel describit et dat.

L. 6.
pr. D. eod.

Etiam heredes argentariorum edere coguntur. Et si quidem plures sint heredes, et unus tantum habeat, solus ad editionem compellitur. Sed si omnes habeant, licet unus ediderit, coguntur omnes edere, aut unius editioni subscribere. Quid enim, si vilis est et suspecta eius fides? Idem erit et si plures sint argentarii et tutores simul administrantes.

§. 1.

Adversarius argentarii iurat, se non calumniae

§. 2.

ι) Theod. περὶ ἐκδόσεως δικαιωμάτων. Index titularum Coisl. περὶ ἐκδόσεων ἦτοι ὀφείλει τις προεκδιδόναι τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ τὰ δικαιώματα αὐτοῦ τῷ ἀντιδικῷ. Mallet ἦτοι τις ὀφείλει πρὸ τοῦ ἐκδιδόναι τὴν ἀγωγὴν αὐτοῦ π. τ. λ. υ) Cap. I. habet Theod. et Syn. pag. 86. usque ad verba ἀπὸ τοῦ χαρτίου τὴν ἀγωγὴν. ν) Fabr. ἔχειν. Cod. Coisl. et Syn. οχεῖν. Theod. αὐτῶν οχεῖν. ω) Theod. ἔτοιμος. κ) Sic Fabr. Syn. et Theod. Cod. Coisl. ἀπαντῆσαι. γ) Theod. quae sequuntur, sic exhibet: προεκδοῦναι δέ ἐστιν καὶ τὸ ὑπαγορεῦσαι καὶ τὸ ἐν χάριτι συντάξαι καὶ παρασχεῖν καὶ τὸ ἐπιδειξάαι ἀπὸ τοῦ χαρτίου τὴν ἀγωγὴν. ζ) Sic Fabr. Cod. Coisl. et Syn. χάριτον. α) Cod. Coisl. inserit μὴ, quod deest apud Fabr. β) Cod. Coisl. addit ἦτοι ἐπέκτατον τῆς ἡμέρας. Deest hoc apud Fabr. γ) μέλλον ἐκδιδόναι Fabr. Deest in Cod. Coisl. δ) Cod. Coisl. inserit ἀγωγῆς. Deest hoc apud Fabr. ε) Cap. 2. habet Theod. ς) αὐτοῦ Fabr. Deest in Cod. Coisl. ζ) μὴ Fabr. Deest in Cod. Coisl. η) δέ Fabr. Deest in Cod. Coisl. θ) Syn. ὀμνυσιν. Inde ab ὀμνυσιν usque ad verba προκομῆσάτω μου hoc cap. habet Syn. p. 95. Est in ea cap. 6. h. t.

κατὰ συκοφαντίαν ¹⁾ ἐπιζητεῖν τὴν ἔκδοσιν, περιττῶς τυχόν ἢ ἔχων.

- §. 3. Λογισμοὶ εἰσιν, οἱ δοσοληψίαν ἔχοντες τῆς αὐτοῦ πραγματείας ¹⁾. ὅσα δὲ μὴ οὕτω δέδωκεν, ἢ ἐνέγρου λαβεν, ἢ μανδάτων ὑπεδέξατο, οὐκ ἀναγκάζεται ἐκδοῦναι. τὴν ἀντιφωνήσιν δέ, ἣν ὑπῆλθεν, ὡς μέρος οὖσαν τῆς πραγματείας, ἐκδίδωσιν.
- ² Ἐὰν τοῦ συναλλάξαντος τοὺς τραπεζιτικούς λογισμοὺς βουλομένον λαβεῖν, ὑπέρθηται καὶ μὴ ἐκδίδωσιν ὁ τραπεζίτης, κατέχεται ^{m)}.
- §. 4. 5. Ἀπὸ τοῦ παρόντος νόμου ⁿ⁾ ἡ ἀγωγή εἰς τὸ διαφύρον ἀρμόζει. ἐκδίδεται δέ μοι, εἴτε ἐγὼ συνήλλαξα αὐτῷ, εἴτε ὁ προκουράτωρ μου. καὶ τῷ προκουράτωρ μου ἐκδίδεται παρέχοντι τὴν ἀσφάλειαν, ὅτι μὴ ἔχει μανδάτων.
- §. 6. Ἐὰν ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν πικτῶν γέγραπται ἡμέρα καὶ οὕτως· ὁ λόγος Πέτρον· εἶτα ὁ ἐμός· πάσης τῆς πικτῆς ἐστὶν ἡμέρα ^{o)}.
- §. 7. Ἐκδίδονται ^{p)} ἐστὶ τὸ ὑπαγορεῦσαι, ἢ ἐν χάριτι δοῦναι, ἢ προκομίσει τὴν πικτήν.
- §. 8. 9. Τῷ ἀργυροπράτῃ οὐδεὶς ἀναγκάζεται ^{q)} ἐκδοῦναι· ἔχει γὰρ· οὔτε τῷ κληρονομῶ αὐτοῦ, ἐὰν εἰς αὐτὸν ἦλθον ^{r)} τὰ ἀργυροπρατικά δικαιώματα. ἔσθ' ὅτι τῷ ἀργυροπράτῃ τῆς αἰτίας διαγνωσκομένης ἐκδίδεται. τί γὰρ οὐ δείκνυσιν ἀπολέσει τοὺς λόγους ναυαγίῳ, ἢ ἐμπερησιῶ, ἢ καταπτώσει, ἢ τοιούτῳ τρόπῳ, ἢ ἐπ' ἀλλοδαπῆς αὐτοὺς ἔχειν;
- §. 10. Τῷ ^{s)} αἰτίας αἰτοῦντι ἐκλαβεῖν, εἰ μὴ τῆς αἰτίας διαγνωσκομένης, οὐ δίδεται.
- l. 7. ζ. Τί γὰρ οὐ τὸ ἐκδοθὲν ἐπὶ ξένης ἔχει, ἢ ἀτελῶς ^{t)} λαβεν, ἢ κατὰ μεγάλην ἀπώλεσε περίστασιν; τὸ πάλιν δηλοῖ καὶ τὸ δεύτερον, καὶ τὸ πάλιν, ἦγονν πολλὰ κίς. ὅθεν ἐὰν ὁ δεύτερον ἐκλαβὼν ἀπολέσῃ, πάλιν ἐκλαμβάνει.
- l. 8. η'. Ὅτε δόλον ὁ ἀργυροπράτης ποιῆ εἰς τὸ μὴ ἐκδοῦναι, τιμωρεῖται· οὐ μὴν ἀπὸ ἰουδικίας, εἰ μὴ τῆς πλησιάζουσας τῷ δόλῳ. Δόλος δὲ ἐστὶ καὶ τὸ μὴ ἐκδοῦναι καὶ τὸ κακοθέλω ἐκδοῦναι. ὁ ^{u)} μὴ ἐκδοῦς μοι ^{v)} ἐπέχεται εἰς ὃ διέφερέ μοι, ὅτι διεκλήθη περὶ τῆς ἐκδόσεως, εἴτε μηδὲν ὕστερον, ἢ πλείον, ἢ ἤττον διαφέρει ^{w)} μοι.
- l. 9. θ'. ^{x)} Εἰσὶ τινες ἀναγκαζόμενοι ἐκδίδονται, ἀλλ' οὐ διὰ τοῦ παρόντος νόμου, ὡς ὁ ^{y)} προκουράτωρ καὶ ὁ ἐπίτροπος καὶ ὁ ^{z)} κοινωνός· ὁ μὲν γὰρ διὰ τῆς περὶ τοῦ ^{a)} μανδάτων ἀγωγῆς, ὁ δὲ διὰ τῆς περὶ κοινωνίας ἀγωγῆς ^{b)}, ὁ δὲ διὰ τῆς ἐπιτροπικῆς ἀγωγῆς ἐκδίδωσιν.
- §. 1. Ἀδιάφορον ἐστὶν, εἰ ὁ πατὴρ ἢ ὁ δεσπότης ἢ ὁ διάδοχος τοῦ ἀργυροπράτου μὴ ἐστὶν ἀργυροπράτης· τὴν ἐκείνου γὰρ ὑπειστέχεται τάξιν. Ἐὰν ^{c)} ληγάτευση μοι ἢ δωρήσῃ ^{d)} τοὺς λόγους, οὐκ ἀναγκάζομαι ἐκδοῦναι· οὐκ εἰμὶ γὰρ δικαίον διάδοχος· ἀλλ' οὔτε ὁ κληρονόμος ὡς μὴ νεώτερος, μήτε δόλον ποιήσας, εἰ μὴ

causa postulare editionem, supervacuarum forte rationum vel earum, quas habet.

Rationes sunt, quae data et accepta negotiationis eius continent. Quaecumque vero non sic dedit, vel si pignora accepit, vel mandatum suscepit, non cogitur edere. Quod autem solvi constituit, tanquam negotiationis partem, edit.

Si, cum is, qui contraxit, argentarias rationes habere vellet, argentarius moram faciat nec edat, tenetur.

Ex hoc edicto in id, quod interest, actio competit. Editur autem mihi ratio, sive ego cum eo contraxerim, sive procurator meus. Procuratori quoque meo editur ratio, caventi de rato, quum mandatum non habet.

Si initio tabularum adiectus sit dies hoc modo: Petri ratio: postea mea: communis omnis codicis est dies.

Edere est dictare, vel in libello dare, vel codicem proferre.

Argentario edere nemo cogitur: ipse enim habet: neque heredi eius, si instrumenta argentariae ad eum pervenerint. Interdum causa cognita argentario editur. Quid enim, si probet, se rationes perdidisse naufragio, vel incendio, vel ruina, vel tali modo, aut in longinquo eas habere?

Iterum edi postulanti, nisi causa cognita, non editur.

VII. Quid enim, si id, quod editum est, peregre habeat, vel minus plene editum acceperit, vel casu maiore perdidit? Verbum *iterum* significat et secundum et rursus vel saepius. Unde si bis editum quis perdidit, iterum ei editur.

VIII. Quum argentarius dolo facit, quominus edat, punitur: non vero propter culpam, nisi dolo proximum. Dolus autem est et plane non edere et malitiose edere. Qui non ediderit, tenetur mihi in id, quod mea interfuit, cum de edendo decerneretur, sive nihil postea, sive plures, sive minoris mea intersit.

IX. Quidam sunt, qui edere coguntur, sed non per hoc edictum, veluti procurator, tutor et socius: procurator enim mandati actione, socius actione pro socio, tutor tutelae actione edere compelluntur.

Nihil interest, si pater vel dominus vel successor argentarii non sit argentarius: in locum enim eius succedunt. Si argentarius rationes mihi legaverit vel donaverit, edere non cogor: non enim sum iuris successor. Sed nec heres tenebitur, cum nec possideat, nec dolo fecerit, nisi ante traditionem earum per te-

k) ἢ διατροφῆν addit Cod. Coisl. Deest hoc apud Fabr. et in Syn. l) Syn. πραγματείας. Sic etiam postea, m) Haec addit Cod. Coisl. Desunt apud Fabr. et in Syn. Neque in Digestis his similia reperiuntur. n) Cod. Coisl. inserit καὶ, quod deest apud Fabr. et in Syn. o) Sic Fabr. Cod. Coisl. hunc locum sic exhibet: ἐὰν ἐν τῇ ἀρχῇ τῶν πικτῶν γέγραπται ἡ ἡμέρα, καὶ οὕτως ὁ λόγος, Πέτρον τυχόν, εἶτα ὁ ἐμός, πάσης πικτῆς ἐστὶν ἡ ἡμέρα καὶ ἐκδίδεται μοι. i. e. Si initio tabularum scriptus sit dies et: Haec ratio Petri forte, postea mea, omnis codicis communis est dies et editur mihi. p) Sic Fabr. Cod. Coisl. et Syn. p. 95. cap. 6. hui. tit. ἐκδοῦναι. q) Cod. Coisl. inserit τοὺς λογισμοὺς, quod deest apud Fabr. r) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἡλθε. s) Hanc partem cap. 6. habet Syn. cap. 7. p. 95. cum initio sequentis capituli usque ad περιτοίων coniunctam. t) Sic Fabr. Cod. Coisl. et Syn. ἐξέλαβεν. u) Inde ab ὁ μὴ ἐκδοῦς usque ad finem cap. 8. habet Syn. p. 86. et 95. v) μοι deest in Syn. p. 95. w) Sic Fabr. Cod. Coisl. διαφέρει. Syn. p. 86. διέφερε. x) Cap. 9. pr. habet Theod. y) Cod. Coisl. et Theod. addit ὁ. Deest apud Fabr. z) ὁ deest apud Theod. a) περὶ τοῦ deest apud Theod. b) Verba ὁ δὲ διὰ τῆς περὶ κοινωνίας ἀγωγῆς desunt ap. Theod. c) Cod. Coisl. inserit ἀργυροπράτης. Deest apud Fabr. d) Sic Fabr. Cod. Coisl. δωρήσεται. Medium licet magis in usu sit, activum tamen etiam legitur, ideoque nihil mutandum.

διαμαρτυρίαν ἐδέξατο πρὸ παραδόσεως, μη παρασχῆν τῷ ληγαταρίῳ. τούτου δὲ μὴ ὄντος ὁ ληγατάριος ἀναγκάζεται^{ε)} τῆς αἰτίας διαγινωσκομένης.

Καὶ οἱ τραπέζιται ἀναγκάζονται ἐκδοῦναι· καὶ γὰρ αὐτοὶ^{ε)} λαμβάνουσι χρήματα, καὶ κατὰ μέρος χορηγοῦσι, καὶ ἡ πίστις τούτων ταῖς πικταῖς αὐτῶν περιέχεται.

Παντὶ γὰρ^{ς)} ὁμνῦντι περὶ τῆς συκοφαντίας ἐκδίδωσι τὸ πρὸς αὐτὸν ἀνήκον. ἀνήκει δὲ μοι οὐ μόνον εἰ ἐγὼ συνήλλαξα, ἢ ἐκεῖνος, ὃν διεδεξάμην, ἀλλὰ^{η)} καὶ^{ι)} ὑπεξούσιός μου.

ι'. Οὐ μόνον εἰ αὐτὸς ὁ ἀργυροπράτης δικάζεται μοι, προκομίζει^{κ)}, ἀλλ' εἰ καὶ πρὸς ἄλλον δικάζομαι^{λ)}. διὰ τοῦτο^{μ)} μόνοι οἱ ἀργυροπράται ἀναγκάζονται ἐκδοῦναι, οὐ μὴν οἱ τούτοις ἀνόμοιοι, ὅτι τὸ τῶν ἀργυροπρατῶν ὄφρακιον δημοσίαν αἰτίαν ἔχει, καὶ ἡ σπουδὴ αὐτῶν ἐστὶ τὸ ἐπιμελῶς συντεθῆναι τοὺς λόγους.

Ὅφρακιον δὲ δίδοναι εἰς μεταγραφὴν πᾶν^{ν)} πρὸς τὸ ζητούμενον ἀνήκον· οὐ μὴν ὅλον τὸν κώδικα ἢ τοὺς λογισμοὺς ὅλους^{ο)}.

Ἐνδέχεται με περὶ χρέους ἐναχθέντα ἢ ἐνάγοντα καταδικασθῆναι, σοῦ μὴ προκομίσαντος, κάμοῦ μὴ ἐσχηκότος ἐτέρωθεν δεῖξαι· καὶ μετὰ ταῦτα περὶ τοῦ διαφέροντος ἐκ τοῦ παρόντος δόγματος ἐναγαεῖν σοι, καὶ ἀποδεῖξαι τὸ χρέος ἢ τὴν καταβολήν. τί γὰρ ὅτι αὐτὸς οὐ μετὰ τὸ καταδικασθῆναι με τὰ τοῦτο δεικνύντα δικαιώματα ἐκδεδωκώς μοι, ἢ ἄλλως αὐτῶν ἢ μαρτύρων νῦν ἠπόρησα, οἷς οὐκ ἴσχυσα τότε χρῆσασθαι; τὸ^{ρ)} αὐτὸ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς περὶ κλοπιμαίου ἀγωγῆς καὶ τοῦ Ἀκονίλου λέγομεν, ὁμολογίας κλαπέσεως ἢ ομισηθείσεως^{σ)}.

ια'. ς) Τὰ ἴσα τῶν δικαιωμάτων χωρὶς τοῦ ὑπογράψαι ἐκδίδοσι τις.

ιβ'. Τὸ ἀργυροπρακτικὸν^{ς)} ὄφρακιον οὐ γυναῖκες, ἀλλ' ἄνδρες μετέχονται.

ιγ'. Ἡ πικρὸσα ἀγωγὴ μετ' ἐπιαντῶν οὐ δίδεται, οὔτε κατὰ κληρονομίαν, εἰ μὴ ἐξ οἰκείου φάκτου· κληρονομίᾳ δὲ δίδεται^{ς)}.

ιδ'. η) Χρήματα λέγων τις παραδεδωκέναι γυναικὶ λόγῳ παραθήκης^{ς)} καὶ μὴ εὐπορῶν ἐτέρωθεν^{ω)} ἀποδεῖξαι τὴν παραθήκην^{ς)}, ἀπῆται τὴν γυναῖκα τὰ ἴδια βρέβια, λέγων ἐν αὐτοῖς ἐγγεγράφαι, ὅτι τὴν παραθήκην^{ς)} ἔλαβεν ἢ γυνή. πρὸς τοῦτο τοίνυν ὁ βασιλεὺς ἀντιγράφει^{ς)} οὕτως·

Αὐτὸς διασκόπησον, κατὰ ποῖον τρόπον τὰ χρήματα, ἃ παρατεθεικέναι λέγεις, ἀποδεῖξεις χρεωστέῳταί^{α)} σοι καὶ γὰρ ὅπερ ἐπιζητεῖς, ἵνα τοὺς λόγους τοὺς ἰδίους ἢ ἀντίδικος παραγάγῃ^{β)} σοι, τοῦτο κατὰ διάγνωσιν πρὸς τὸ ὄφρακιον τοῦ δικαστοῦ ἀνήκειν εἴωθεν· τουτέστιν, αὐτὸς ὁ ἄρχων διαγνώσεται, καὶ εἰ εἴρη^{ς)} δικαίων αἰτίαν, δι' ἣν ἐξαιτεῖς προερχθῆναι^{δ)} τὰ τῆς

stes ei denunciatum sit, ne tradat legatario. Si vero hoc factum non fuerit, legatarius causa cognita edere cogitur.

Etiam nummularii edere coguntur: nam et ipsi §. 2. accipiunt pecuniam et erogant per partes, et fides eorum codicibus eorum continetur.

Cuilibet de calumnia iuranti editur, quod ad eum §. 3. 4. pertinet. Ad me autem pertinet non solum, si ipse contraxero vel is, cui successi, sed etiam is, qui in mea potestate est.

X. Non tantum si argentarius ipse mecum liti- L. 10. pr. get, rationes profert, sed etiam si cum alio contro- §. 1. D. II. versiam habeam. Ideo argentarii soli, non qui eis absimiles sunt, edere coguntur, quia officium argen- 13. tariusorum publicam causam habet, et eorum opera est, ut diligenter rationes conficiant.

Debet omne id, quod ad rem, de qua quaeritur, §. 2. pertinent, ad describendum edere, non etiam totum codicem totasve rationes.

Cum conveniret de debito, aut convenirem ali- §. 3. quem, condemnari me contigit, quia rationes non protulisti, et quia aliunde probare non potui. Postea adversus te ex hoc edicto egi in id, quod mea interfuit, et debitum probavi vel solutionem. Quid enim, si tu ipse post condemnationem instrumenta mihi edidisti id probantia, vel alio modo instrumenta vel testes nunc nactus sum, quibus tunc uti non potui? Idem enim et de conditione furtiva et de legis Aquiliae actione dicimus, cautione subrepta vel scissa.

XI. Exempla instrumentorum etiam sine subscri- L. 11. ptione edere quis potest. D. eod.

XII. Argentarii officium non feminae, sed viri L. 12. exercent. D. eod.

XIII. Haec actio neque post annum datur, ne- L. 13. que contra heredes, nisi ex facto proprio: heredi au- D. eod. tem datur.

XIV. Cum quidam mulieri pecuniam custodien- L. 1. dam dedisse diceret, nec depositum aliunde probare C. II. 1. posset, a muliere brevia sive rationes suas petebat, dicens, in eis perscriptum esse, mulierem depositum accepisse. Ad hoc igitur Imperator in hunc modum rescribit:

Ipse dispice, quemadmodum pecuniam, quam te deposuisses diceis, deberi tibi probes: nam quod desideras, ut rationes suas adversaria tua exhibeat, id causa cognita ad iudicis officium pertinere solet: id est, ipse iudex de hoc cognosceat et si iustam causam invenerit, propter quam proferri adversariae tuae brevia postulas, id effici curabit.

ε) Cod. Coisl. addit ἐκδοῦναι τοὺς λόγους. Deest apud Fabr. f) Sic Fabr. Cod. Coisl. αὐτοὶ γὰρ. g) Cod. Coisl. addit τῷ αἰτούντι (leg. αἰτούντι) τοὺς λόγους καὶ. Deest hoc apud Fabr. h) Cod. Coisl. ἀλλ' εἰ. Fabr. ut in textu. i) Cod. Coisl. addit ὁ, quod deest apud Fabr. k) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἀναγκάζεται τοὺς λόγους προκομίζειν. Syn. ἀναγκάζεται προκομίζειν. l) Syn. δοκιμάζομαι. m) δὲ inserit Cod. Coisl. et Syn. Deest apud Fabr. n) Syn. inserit τό. o) Hactenus cap. 10. habet Syn. p. 95. sq. p) Fabr. inde a τὸ αὐτό habet, ut in textu. Cod. Coisl. haec habet: τὸ αὐτὸ γὰρ καὶ ἐπὶ τῆς τὸ κλαπὲν ἀπειτούσεως ἀγωγῆς· τὸ αὐτὸ λέγομεν καὶ ἐπὶ τῆς ἀγωγῆς τῆς ἐξ ὁμολογίας μὲν ἀπειτούσεως τὸ ἀπλοῦν, ἐξ ἀνήσεως δὲ τὸ διπλοῦν, καὶ ἐπὶ ὁμολογίας κλαπέσεως ἢ ομισηθείσεως, i. e. idem enim est in furti conditione: idem etiam dicimus in actione, qua ex confessione simplum, ex infitiatione duplum petitur, et in cautione subrepta vel lacerata. q) Sic legendum Cod. Coisl. auctoritate pro ομισηθείσεως, quod habet Fabr. r) Cap. 11. habet Theod. s) Sic Fabr. et Cod. Coisl. Mallem ἀργυροπρακτικόν. t) δίδονται recte Cod. Coisl. Fabr. δέδοται. u) Cap. 14. in Syn. p. 96. v) Syn. παρακαταθήκης. w) Cod. Coisl. addit ποθέν, quod deest apud Fabr. et in Syn. x) Syn. παρακαταθήκην. y) Syn. παρακαταθήκην. z) Syn. ἀντιγρ. ὁ βασιλ. a) Syn. χρεωστέοισαι. b) Sic Fabr. Cod. Coisl. et Syn. παρὰ γῆ. c) Syn. εἴρω. d) Sic Fabr. Cod. Coisl. τὸ ἐνεχθῆναι. Syn. προερχθῆναι.

ἀντιδίκου ^{ε)} σου βρέβια ^{ϛ)}, τοῦτο γενέσθαι παρασκευάσει.

I. 2.
C. II. 1. ^{α)} Χρηματικῆς ἢ ἐγκληματικῆς δίκης κινουμένης εἰς τῶν δικαζομένων ἐξήτει τὰ δημόσια ὑπομνήματα προερχθῆναι πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας κατάληψιν. ἀλλ' ὁ δικαστὴς τῆς ὑποθέσεως οὐ προσεδέχετο τὴν τοιαύτην αὐτοῦ ^{β)} δικαιολογίαν· ὅθεν προσῆλθε βασιλεῖ, καὶ ἀντέγραψεν ὁ βασιλεὺς οὕτως. Ἐκεῖνος, παρ' ὃ τὸ πρῶγμα πρόκειται, τὰ δημόσια ὑπομνήματα καὶ εἰς τὰ χρηματικὰ καὶ εἰς τὰ ἐγκληματικὰ παραχθῆναι ἐπὶ τῷ ἐποπτευθῆναι εἰς ἀνεχνευτέων ^{γ)} τῆς ἀληθείας πίστιν κελύσει.

I. 3.
C. eod. ^{δ)} Ἐδεδωκώς τις τῷ οἰκείῳ διαδίκῳ ἢ ἐνόμισεν ἔχειν κατ' αὐτοῦ ἀγωγήν, διεσκέπαστο μετὰ ταῦτα τὸ ἴδιον πρῶγμα, καὶ ἤρσεν ^{ε)} ὅτι οὐ ^{β)} τὴν κυρίως ἀρμόζουσαν αὐτῷ ἐπέδωκεν ἀγωγήν· ἢ ὅτι τὴν μὲν ἀγωγήν κυρίως ἐπέδωκε ^{γ)}, περὶ πλείονος δὲ ἢ περὶ ἐλάττονος ^{δ)} ποσότητος παρὰ τὴν ἀλήθειαν ἐπέδωκεν ^{ε)} αὐτήν· καὶ ἠβούλετο ἀναλαβεῖν μὲν ἢ ἐπέδωκεν ἀγωγήν, διορθώσασθαι δὲ αὐτήν, ἢ καὶ ^{ζ)} ἐναλλάξαι καὶ ἑτέραν ἐκδοῦναι. ἀντικείμενος δὲ πρὸς ταῦτα τοῦ ἐναγομένου, προσῆλθε βασιλεῖ, καὶ ἀντέγραψεν ὁ βασιλεὺς οὕτως·

Ἡ ^{ρ)} ἐκδομένη ^{θ)} ἀγωγή τὸ εἶδος τῆς μελλούσης δίκης σαφηνίζει, ἢν τινα ἀγωγήν διορθώσασθαι ἢ ἐναλλάξαι ἐξέστιν, ὡς ἢ τοῦ διηγουμένου διατάγματος ἐπομνησκει ἀδθεντία ^{ρ)}, ἢ ^{σ)} ἢ τοῦ δικαιοδοτούντος ^{τ)} διακρίνει δικαιοσύνη.

I. 4.
C. eod. ^{ι)} Οἱ κατηγοροῦν βουλόμενοι τὰς ἀποδείξεις ἔχειν ὀφείλουσιν, ὅποτε οὐδὲ ^{κ)} τοῦ νομίμου, οὐδὲ ὁ τῆς δικαιοσύνης λογισμὸς ἐπιτρέπει, ἵνα τῶν ἀλλοτριῶν δικαιωμάτων ἐποπτευτέων ^{λ)} ἐξουσία γίνεσθαι ὀφείλῃ ^{μ)} τινί ^{ν)}. λοιπὸν ὁ γενικώτατος κανὼν ἔχει οὕτως· τοῦ γὰρ ἐναγομένου μὴ ἀποδεικνύοντος ^{ξ)}, ὁ ἐναγόμενος εἰ καὶ μηδὲν αὐτὸς ^{ζ)} παρῶσχη, τοῦτ' ἔστι, μηδὲν ἀποδείξῃ ^{θ)}, πάντως νικᾷ.

I. 5.
C. eod. ^{ιθ)} Πολλὰκις τις ἐνήγε ^{κ)} κατὰ τινος ὡς χρεωστούμενος ^{λ)} παρ' αὐτοῦ, καὶ προσέφερεν αὐτοῦ ^{μ)} γραμματεῖον. ὁ δὲ ἐναγόμενος ἔλεγε, πάλαι καταβεβλήκηναι τὸ χρέος· καὶ ἀπαιτούμενος δειξάει, ὅτι κατέβαλεν, ἔλεγε, ἢ μὴ εἰληφέναι ἀπόδειξιν, ἢ ἀπολωλέκηναι ^{ν)} τὴν δοθεῖσαν αὐτῷ παρὰ τοῦ δανειστοῦ ἀκρωσίαν. ἐξήτει δὲ προερχθῆναι ^{ξ)} τὰ βρέβια ^{θ)} τοῦ δανειστοῦ, λέγων, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐγγράσσεται, ὅτι ἀπέλαβε παρ' ἐμοῦ τὸ χρέος ὁ δανειστής ^{ι)}. ἀνανεύοντος τοίνυν τοῦ δανειστοῦ πρὸς τοῦτο καὶ ἴσως κεροημένου τῷ κανόνι τῆς προλαβούσης διατάξεως, ὅτι οὐδεὶς ὀφείλει ἐξ ἀλλοτριῶν δικαιωμάτων ἀγωνίζεσθαι· μαθὼν ὁ βασιλεὺς ἐδέξατο τοῦ χρεώστου τὴν αἴτησιν, καὶ ἀντέγραψεν οὕτως. Οὐκ ἔστι καινὸν, ἐκείνον, ἀρ' οὐ ἀπαιτεῖται τὰ χρήματα, ἐπιζητῆσαι, τοὺς λόγους τοῦ δανειστοῦ προερχθῆναι ^{κ)}, ἵνα ^{λ)} πίστις δυνήθῃ συστήναι.

XV. Mota civili vel criminali actione, unus e litigatoribus petebat, acta publica exhiberi ad veritatem probandam. Sed iudex causae non admittebat talem ipsius allegationem. Itaque Imperatorem adiit, et Imperator in hunc modum rescripsit. Is, apud quem res agitur, acta publica tam ad civilia, quam ad criminalia exhiberi inspicienda ad investigandam veritatis fidem iubebit.

XVI. Ediderat quis adversario suo, quam adversus eum actionem habere putabat. Postea re perpensa comperit, se proprie competentem actionem ipsi non edidisse: aut competentem quidem actionem edidisse, sed de maiore aut minore quantitate, quam revera deberetur, edidisse: et actionem, quam edidit, revocare volebat, emendare autem eam, aut etiam mutare et aliam edere. Reo autem his contradicente, Imperatorem adiit, et Imperator in hunc modum rescripsit:

Edita actio speciem futurae litis demonstrat, quam emendari vel mutari licet, prout edicti perpetui monent auctoritas, vel ius reddentis decernit aequitas.

XVII. Qui accusare volunt, probationes habere debent, cum neque iuris, neque aequitatis ratio permittat, ut alienorum instrumentorum inspiciendorum potestas alicui fieri debeat. Ceterum generalis regula haec est: actore enim non probante, reus et si nihil ipse praestet, id est, nihil probet, omnino obtinet.

XVIII. Saepe agit quis adversus aliquem, quasi ab eo sibi aliquid debeatur, et profert chirographum eius. Reus vero asserit, se olim debitum solvisse. Cum autem solutionis probatio ab eo exigitur, dicit, se vel nullam securitatem accepisse, vel a creditore sibi datam perdidisse. Desiderat autem, rationes creditoris proferri, dicens, in iis perscriptum esse, creditorem debitum accepisse. Cum igitur creditor hoc recusaret, et forte praecedentis constitutionis regula uteretur, secundum quam nemo ex alienis instrumentis litigare debet, Imperator re cognita preces debitoris recepit et in hunc modum rescripsit. Non est novum, eum, a quo petitur pecunia, desiderare, rationes creditoris proferri, ut fides constare possit.

ε) Sic Fabr. et Syn. Cod. Coisl. διαδίκου. ϛ) Fabr. et Syn. βρέβια. Cod. Coisl. βρέβια. γ) αὐτοῦ Fabr. Deest in Cod. Coisl. δ) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἀνεχνευτέων τὴν. ε) Sic Fabr. Cod. Coisl. εἶρεν. ϛ) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἄς οὐπω. ζ) Sic Fabr. Cod. Coisl. verba transponit sic: κυρίως ἐπέδωκεν ἀγωγήν. η) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἐλάττονος. θ) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἐπέδωκεν. ι) καὶ Fabr. Deest in Cod. Coisl. κ) Inde ab ἢ ἐκδομένη ἀγωγή usque ad finem cap. 16. habet Theod. qui dicit esse cap. 15. hui. tit. λ) ἐκδομένη Fabr. et Theod. Cod. Coisl. ἐκδομένη. ϛ) Sic Fabr. et Theod. Cod. Coisl. αὐθεντία. σ) ἢ apud Theod. deest. τ) Theod. δικαιοδοτούντος. υ) ὁ deest in Syn. φ) Cod. Coisl. ἐποπτευτέων, melius quam Fabr. et Syn. ἐπιπτεύειν. ϖ) Sic recte Cod. Coisl. Fabr. et Syn. ὀφείλει. χ) Hactenus Syn. cap. 17. habet p. 96. ψ) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἀποδεικνύοντος. Ϟ) Fabr. αὐτὸς. Recte. Cod. Coisl. αὐτοῖς. α) Sic Fabr. Cod. Coisl. ἀποδείξει. β) Cap. 18. in Syn. est p. 96. γ) Sic Fabr. et Syn. Cod. Coisl. ἐνήγαγε. δ) Syn. male χρεωστομένου. ε) Syn. αὐτοῖς. ϛ) Verba τὸ χρέος — ἀπολωλέκηναι in Syn. Leuncl. desunt. Loco eorum lacuna est. ζ) Syn. προερχθῆναι. η) Sic Fabr. et Syn. Cod. Coisl. βρέβια. Sic et Syn. ι) In Syn. verba τοῦ δανειστοῦ λέγων, ὅτι ἐν αὐτοῖς ἐγγράσσεται, ὅτι ἀπέλαβε παρ' ἐμοῦ τὸ χρέος ὁ δανειστής desunt. Habet τὰ βρέβια τοῦ παρ' ἐμοῦ τὸν δανειστήν. κ) Syn. προερχθῆναι.